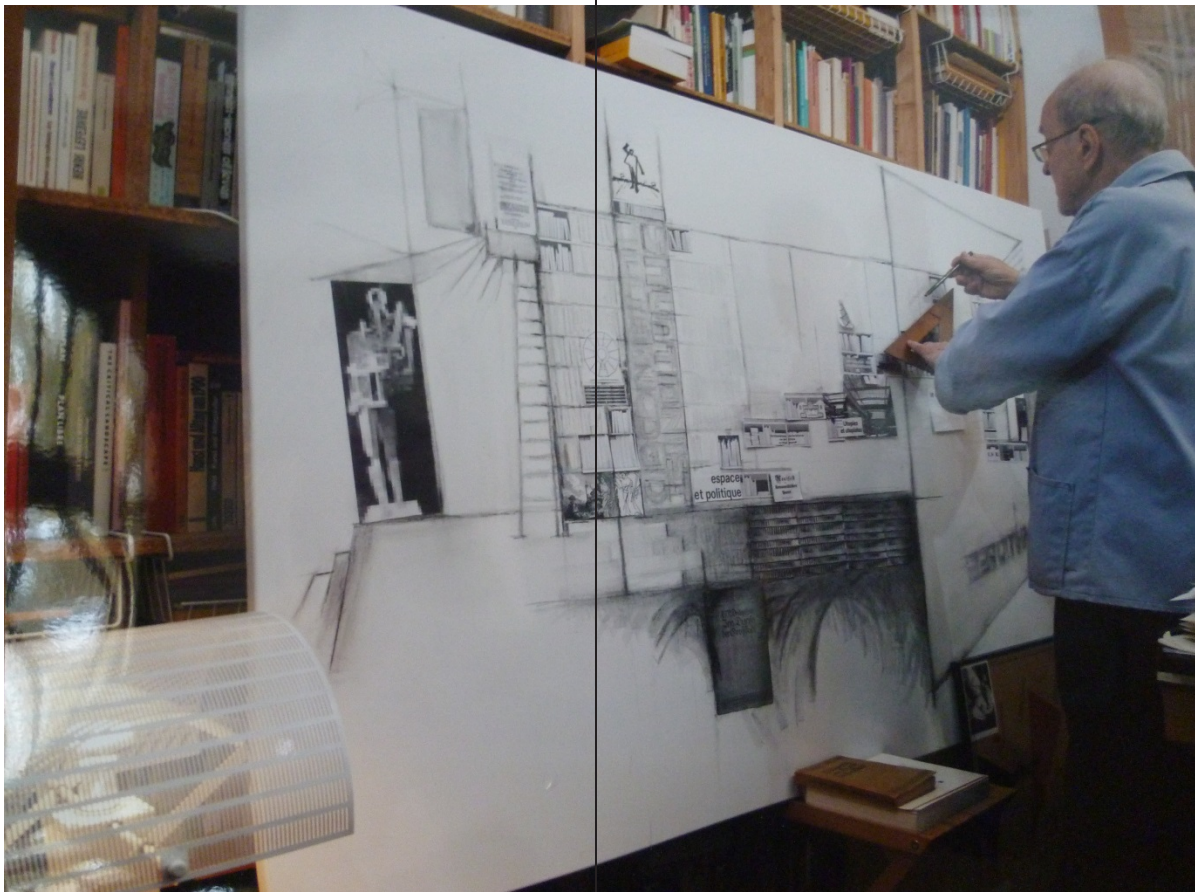

Drs. Jean-Paul Baeten,
januari 2014

DE COLLECTIE TUMMERS

WORK IN PROGRESS

*'Wat heeft een mens gewonnen
in zijn leven, terugziend op hetgeen
hij achterliet?
Goed of verkeerd, hij moet het
overgeven.'*

G. Achterberg, Flashback, 1934

Dit rapport is tot stand gekomen op initiatief van N.H.M. (Nic.) Tummers & ir. P.A.M. Mertens adviseur en werd gerealiseerd met financiële steun van:

Provincie Limburg in samenwerking met Huis voor de Kunsten Limburg.

College van Bestuur van de Universiteit Maastricht met dank aan prof. dr. Rein de Wilde, dean FASoS.

Met dank aan de heer B. Braeken, wethouder te Heerlen en de familie Tummers.

Rapport in opdracht van B. Mousavi, Manager Erfgoed van Het Nieuwe Instituut te Rotterdam.

Projectleider A. Marks, Archivaris Het Nieuwe Instituut te Rotterdam.

10 januari 2014

provincie limburg

**HUIS VOOR
DE KUNSTEN
LIMBURG**

 Maastricht University

INHOUDSOPGAVE

p. 4 Waardering

Engagement 5

Synthese Der Kunsten 7

Onderzoek en overdracht 10

De collectie: een onverbreekelijke eenheid 13

Conclusie 16

p. 17 Criteria voor bestemming en toekomstig beheer

p. 18 Mogelijke bestemmingen

Bijlage 1 – Biografie Nic. Tummers 19

Bijlage 2 – Bibliotheek- en tijdschriftencatalogus 22

Bijlage 3 – Visueel oeuvreoverzicht 22

p. 23 Geannoteerde plaatsingslijst collectie Tummers

Toelichting 23

Knipseldocumentatiemappen 24

Souterrain 24

Persoonlijk archief 29

Souterrain 29

Werkkamer 31

Limburgkamer 39

Kleine slaapkamer 40

Grote / kleine zolder 40

Zolder, kamer achter slaapkamer 42

Kelderatelier 42

WAARDERING

De collectie Tummers laat zich letterlijk betreden, in de zin dat ze een synthese is aangegaan met dat wonderlijke huis aan de Schoolstraat in Heerlen, op zichzelf al een collectiestuk. Bij binnenkomst valt direct op dat overal objecten van allerlei aard zijn geordend tot ensembles, die een sterk persoonlijk verhaal lijken te vertellen. Een verhaal dat het best tot zijn recht komt als het door de auteur-bewoner zelf toegelicht wordt.

Het is de intense samenhang tussen huis, inhoud en bewoner die deze collectie haar unieke, bijna theatrale karakter geeft. De verzameling stelt zichzelf geleidelijk en gelaagd tentoon, zonder zich helemaal bloot te geven. In deze zin past dit ensemble in een traditie van autobiografische kunstenaarswoningen, waarvan de museumwoning van John Soane in Londen een van de vroegste en meest geslaagde voorbeelden is.

Hoewel instandhouding van dit Gesamtkunstwerk de mooiste oplossing zou zijn, beperkt deze analyse zich tot de collectie zelf, zonder zijn meeslepende entourage. Duidelijk is dat bij verdere bewerking en ontsluiting recht gedaan zal moeten worden aan het synthetische karakter ervan. De uitdaging is nu de architectonische structuur te vervangen door een papieren ordening, die er opvallend genoeg nooit is geweest.

De waarde van een archief en/of collectie wordt niet alleen bepaald door de inhoud ervan, maar ook door de persoon van de collectioneur. Dat geldt zeker voor een zo sterk autobiografisch getinte collectie als die van Nic. Tummers. Zijn collectie documenteert volgens Tummers een kunstenaarschap dat zich niet beperkt tot het atelier, maar gericht is op het in samenhang beschouwen van kunst, maatschappelijk engagement en kennisoverdracht.¹ Behalve ontwerper en beeldend kunstenaar was Tummers ook politicus, organisator, journalist, historicus en docent. Daarbij was het zijn doel om vanuit de beeldende vormgeving de leefruimte opnieuw vorm te geven in de breedste zin van het woord, om 'beeldend de vorming van maatschappelijke allianties te bewerkstelligen'.⁽²⁾

In onderstaand rapport worden eerst plaats en betekenis van Tummers in het naoorlogse culturele landschap geanalyseerd aan de hand van de drie meest typerende kenmerken van zijn oeuvre: engagement, de synthese der kunsten en onderzoek en overdracht. Daarna volgt een korte waardering van de collectie, aansluitend bij de geannoteerde plaatsingslijst.

Ten slotte volgt op basis hiervan een advies over de toekomst van de collectie in de vorm van een aantal criteria voor beheer en ontsluiting ervan.

(1) N. Tummers, *Aantekeningen Tummers-bestanden*, manuscript [2010], archief Tummers.

(2) Idem.

Engagement

De manier waarop Tummers politieke en artistiek-culturele activiteiten combineerde, is in Nederland uniek. Cultuurpolitiek was een ondeelbaar onderdeel van zijn kunstenaarschap. Hij vervulde niet alleen vele bestuursfuncties in de wereld van kunst en cultuur, maar was ook de initiator en inspirator van veel kunstenaarsinitiatieven en groeperingen, van Catacombe tot het Kommunaal Kunstenaars Kollektief.

Het is dit engagement dat Brethouwer typerend noemt voor het kunstenaarschap van Tummers, die als vertegenwoordiger van de PvdA 'de eenheid van kunst en leven altijd centraal [heeft] gesteld'.⁽³⁾

Studietijd

Al in zijn studietijd interesseerde hij zich voor de manier waarop kunst zich maatschappelijk kon manifesteren. Hij beperkte zich als beeldhouwer niet tot het eigen atelier, maar nam publiek stelling tegen de volgens hem knellende banden van een traditioneel-katholiek corporatisme, dat ook de kunstontwikkeling belemmerde. Toen al organiseerde hij verzet via bestaande en zelf opgerichte organisaties door middel van tentoonstellingen, lezingen, studiebijeenkomsten en publicaties (actie De Haas, Catacombe, Galerie Zuid, symposium Van Abbe). Richtinggevend was zijn keuze voor het lidmaatschap van de PvdA in 1954, niet toevallig het jaar van het beruchte Mandement. Hij was actief binnen de lokale PvdA-afdeling en organiseerde regelmatig bijscholingsactiviteiten op het gebied van kunst en architectuur voor het partij kader. Uiteindelijk zou hij zelfs senator worden.

Inspiratiebron was de grote sociaal-utopische traditie, begonnen met de Franse Revolutie en doorwerkend in de avant-garde van het interbellum, waarin sociaal bevlogen vormgevers, filosofen en theoretici – van Karl Marx tot Henri Lefebvre – alternatieve samenlevingsmodellen formuleerden.

Heerlen en Europa

Inhoudelijk richtte zijn engagement zich enerzijds op Heerlen als centrum van de mijnstreek en de gevolgen van de mijnsluitingen. Hij pleitte al in een zeer vroeg stadium voor behoud en herinrichting van het mijnlandschap als cultureel erfgoed en voor betrokkenheid van de bewoners daarbij. Hij was kritisch over de opkomst van de ruimtelijke ordening in Nederland, die hij te eenzijdig functionalistisch-technocratisch vond.⁽⁴⁾ Op nationaal en internationaal niveau maakte hij zich vooral sterk voor integratie van ruimtelijke en beeldende vormgeving (culturele planologie), met name ook voor monumentenzorg en het opdrachtenbeleid voor kunstenaars.⁽⁵⁾

Tummers reisde veel en genoot zijn opleiding gedeeltelijk in Parijs. Vooral via zijn lidmaatschap van de in Amsterdam gevestigde Liga Nieuw Beelden verruimde hij zijn werkkring tot de Randstad en, als lid van de Assemblée van de Raad van Europa, tot Europa. Overigens zag hij zelf

(3) G. Brethouwer, 'Het streven naar een synthese van de kunsten in de jaren 1945–1960' in J. Fritz-Jobse, F. van Burkom (red.), *Een nieuwe synthese. Geometrisch-abstracte kunst in Nederland 1945–1960*, Den Haag 1988, p. 51.

(4) Eerste en Tweede Nota Ruimtelijke Ordening 1960, 1966.

(5) In 1977 werd hij voorzitter Rijks Advies Cie. voor Beeldende Vormgeving in relatie tot Architectuur en Ruimtelijke Ordening.

Heerlen als potentieel centrum van de nieuwe Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal; een gedachte die hij uitwerkte in zijn Eurostad-ontwerp uit 1958.

Constant en het unitair urbanisme

Bij de Liga maakt hij eind jaren vijftig kennis met Constants, door het situationistische gedachtegoed geïnspireerde 'unitair urbanisme', dat streefde naar een volledige versmelting van kunst en samenleving. Uitgangspunt was de homo ludens, die in een egalitaire, post-kapitalistische samenleving zijn eigen leefomgeving vormgeeft. Met Constant deelde Tummers een sterk engagement en politiek bewustzijn. Maar waar Constant met zijn New Babylon vanaf 1957 een eigen artistiek-utopisch model begon te creëren, verschoof Tummers' belangstelling steeds meer naar de concrete 'socio-ruimte', een interdisciplinaire benadering van architectuur en stedenbouw.

In de volgende decennia ontwikkelde Tummers – deels noodgedwongen doordat hij geen architectonische training had gehad – een geheel eigen vorm van activistisch kunstenaarschap, waarbij hij de focus geleidelijk verlegde van ontwerp naar onderzoek.

De U.S-R.

Tummers' versie van New Babylon was de in 1966 door hem opgerichte Universiteit van de Socio-ruimte: 'De U.S-R. zal op een nieuwe wijze in theorie en praktijk werkzaam zijn op het gebied van urbanisatievormen, in samenwerking met beeldende kunsten en met het doel de discrepantie op te heffen tussen de vormen van stedelijke ruimte en de sociale werkelijkheid.'⁽⁶⁾ De U.S-R. was een uniek alternatief institutioneel kunstwerk, passend in de tijd van Provo. Het was het atelier van een nieuw type 'institutioneel kunstenaar', die niet langer met de traditionele beeldende middelen van de kunst werkte, maar die de 'socio-ruimte' vormgaf door 'informatieoverdracht, publicaties, demonstratieve projecten, acties'.

De U.S-R. was enerzijds een min of meer utopisch model en anderzijds een praktisch instrument voor de talloze activiteiten die Tummers vooral vanaf 1970 begon te ontplooiën. In de praktijk was de U.S-R. vooral een grote en snel groeiende bibliotheek annex knipseldocumentatie waaruit Tummers kon putten voor zijn vele publicaties, lezingen, tentoonstellingen en onderwijsactiviteiten.

Politiek

In 1971 begon een periode van 'doceren, publiceren, politieke activiteiten en bestuurstaken'. In 1974 werd hij lid van de Provinciale Staten van Limburg en Eerste Kamerlid voor de PvdA, in 1979 afgevaardigde bij de Assemblée van de Raad van Europa. Daarmee bevestigde hij zijn voor Nederland unieke positie op het snijvlak van kunst, maatschappij en politiek.

(6) N. Tummers, persbericht over New Babylon informatief nr. 4, 1966, typoscript archief Tummers.

Synthese Der Kunsten

Het streven naar een synthese der kunsten beheerste het naoorlogse culturele klimaat in Nederland en Europa. Giedion had in de oorlog het thema van een nieuwe monumentaliteit binnen de internationale avant-garde geïntroduceerd en op het CIAM-congres in Bridgwater was het een centraal thema. In Nederland werd het vraagstuk vooral door Charles Karsten met zijn Liga Nieuw Beelden (opgericht in 1955) geagendeerd. Binnen de architectuur kwam een verwante impuls in de jaren vijftig vanuit Aldo van Eyck en de Forum-groep. In plaats van de traditionele hiërarchische verhouding van architectuur en toegepaste kunsten zocht men naar een synthese van beeldende kunst en architectuur, met een gelijkwaardige rol voor beide. Daarbij ontstond een conflict tussen een oudere generatie, die vasthield aan een meer autonome rol voor een – vaak figuratieve – beeldende kunst en een nieuwe generatie, die een meer abstracte synthese zocht, aansluitend bij de vooroorlogse experimenten van De Stijl. Deze ontwikkeling leidde uiteindelijk tot de volledige emancipatie van de omgevingsvormgeving als een aparte discipline, zoals deze door Peter Struycken en zijn school vanaf de jaren zestig werd gepraktiseerd. Dit vraagstuk van de synthese is een leidend thema in Tummers' oeuvre. Bijzonder is dat daarin de gehele ontwikkeling is samengevat, van de traditionele opvatting van de gebonden kunsten uit zijn schooltijd naar een integrale synthese binnen het concept van de 'socio-ruimte'.

Vrije ruimtekunst

Tummers' vroegste periode als beeldhouwer kenmerkt zich door de zoektocht naar emancipatie van de sculptuur van architectuurgebonden decoratie tot vrije ruimtekunst. De belangrijkste inspiratiebronnen daarbij waren de postkubistische ruimtesculpturen van Giacometti, die hij in 1953 in Parijs persoonlijk ontmoette, en de abstracte tijd-ruimtearchitectuur van de vooroorlogse architectuuravant-garde, met name van Van der Rohe, Le Corbusier en De Stijl. Zijn bekroonde ontwerp voor de Engelse prijsvraag voor een monument voor de Onbekende Politieke Gevangene (1952) heeft in zijn abstracte ruimtelijke compositie al een sterk architectonisch karakter.

In de volgende jaren experimenteerde Tummers, geïnspireerd door zijn contact met Constant in de Liga Nieuw Beelden, met een steeds verdergaande synthese van architectuur, stedenbouw en sculptuur. Daarbij verzette hij zich net als de Forum-architecten nadrukkelijk tegen de eenzijdig-functionalistische CIAM-stedenbouw. Aanvankelijk richtte hij zich daarbij op de interactie van beeldhouwkunst en openbare ruimte, het 'sculpto-urbanisme'.

De syntheticus

Vanaf de latere jaren vijftig vertaalde hij het unitair urbanisme van Constant naar het begrip 'socio-ruimte', dat tegelijk een veel bredere en meer concreet-maatschappelijke lading heeft. Anders dan Constant koos Tummers vanuit een socialistische overtuiging voor daadwerkelijk maatschappelijk activisme. In 1961 formuleerde hij het ideaal van de syntheticus in elke maatschappelijke sector, die streeft naar 'creatieve synthese van theoretische en praktische experimenten'.⁽⁷⁾ Documentatie is daarbij van groot belang. De syntheticus is volgens Tummers 'de Kultuurdrager van de grote Kultuurrenaissance die wij gaan beleven.'⁽⁸⁾

Concreet werkte Tummers de synthese-gedachte vervolgens uit in drie initiatieven: Euroteam, de U.S-R. en het KKK.

Euroteam

Met Euroteam onderzocht Tummers de mogelijkheden van een synthetische omgevingsvormgeving vanuit de architectonische discipline, in nauwe samenwerking met de architect Hans Schneider (pogingen om een internationaal samenwerkingsverband op te zetten, mislukten). Hij meende dat juist de architectuur en stedenbouw de beste mogelijkheden boden voor vermaatschappelijking van de kunst. Belangrijke kansen zag hij in de opkomst van de ruimtelijke ordening in Nederland vanaf 1960 (Eerste en Tweede Nota Ruimtelijke Ordening, 1960, 1966), die echter naar zijn mening nog te eenzijdig functionalistisch-technocratisch was.

Zijn visionaire ontwerp voor Eurostad, een alternatief bestuurscentrum voor de nieuwe Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (EGKS) binnen de driehoek Luik-Heerlen-Aken, is een voorbeeld van culturele planologie, waarin architectuur en stedenbouw met elkaar versmelten en het mijnlandschap geladen wordt met nieuwe culturele betekenissen. Hij pleitte voor een 'surrealistische' stedenbouw; een gelaagd stadslandschap met verwijzingen naar het verleden als alternatief voor het reductionistische functionalisme.

U.S-R.

De disciplinaire en praktische barrières van architectuur en stedenbouw bleken echter te hoog en vanaf het midden van de jaren zestig ontwikkelde Tummers alternatieve instrumenten om de synthese-gedachte te onderzoeken. Theoretisch gebeurde dat in de eerder genoemde U.S-R., waar documentatie over de 'sociale geschiedenis van de architectuur' de grondslag vormde voor een breed scala aan onderzoeks-, presentatie- en onderwijsactiviteiten. De synthese-gedachte werd hier vertaald in het begrip 'socio-ruimte', waarin zowel de beeldende als de sociale activiteiten van mensen in relatie tot hun gebouwde omgeving werden samengevat.

(7) N. Tummers, 'De syntheticus Nic. Tummers. Gedachten over de plaats en de taak van een syntheticus', Mook augustus 1961, I deel, manuscript archief Tummers.

(8) Idem.

Tentoonstellingsvormgeving

Praktisch onderzocht Tummers vanaf 1965 op de kleinere schaal van de tentoonstellingsvormgeving de interactie van mens en gebouwde omgeving in wat hij noemde 'beeldende experimenten m.b.t. omgeving en vervreemding'. Het eerste en meest typerende was het Eksperiment Centrum Rotterdam (ESR, Bouwcentrum Rotterdam 1965), waarbij ook Constant betrokken was. Het bestond uit een serie ruimten waarin de bezoeker werd onderworpen aan uiteenlopende ruimtelijk-zintuigelijke ervaringen, waarvan hij schriftelijk of telefonisch direct verslag kon doen. Onderdeel was ook een (nog bescheiden) documentatieruimte over verwante onderwerpen.⁽⁹⁾

Het KKK en de emancipatie van de Mijnstreek

In 1968 richtte Tummers met drie collega-kunstenaars uit Heerlen het Kommunaal Kunstenaars Kollektief (KKK) op om 'vanuit creatieve overlegsituaties kollektief tot de samenstelling van werkprogramma's te komen voor het zelf uitvoeren of doen uitvoeren van werken van beeldende kunst met socio-ruimtelijk karakter'⁽¹⁰⁾, dit alles in het kader van de herstructurering van de Mijnstreek. Met dit initiatief, waarbij de invalshoek meer die van de beeldende kunst was, werkte Tummers verder langs de lijn van de in 1968 ontbonden Liga Nieuw Beelden.

Belangrijk thema van het KKK was het behoud en hergebruik van de mijnstreek als een interactief cultuurlandschap en het bevorderen van de actieve betrokkenheid van de bewoners. Daarbij werd een breed scala aan media ingezet: van monumenten en experimenten met hergebruik van industriecomplexen tot festivals en happenings. De meeste projecten bleven overigens onuitgevoerd. En hoewel de meeste overblijfselen van het mijnverleden na 1964 snel werden gesloopt, ontstond dankzij dergelijke activiteiten en het onderzoek en de publicaties van de U.S-R. langzaam het besef dat wat er nog was, bewaard moest worden.

-
- (9) Commentaar Tummers, december 2013: 'In de folder van R'dam is een foto waar Bram Wisman en twee anderen bezig zijn op een installatie van een zigzagstoel met hersendambord. Zgn. met de dobbelstenen een getal zoeken om daarmee uit de grote voorraad van het dambord dingen te voorschijn te halen. Vooraankondiging van de computer. Weergave van de noodzaak van documentatie.'
- (10) Brochure KKK 1976, archief Tummers.

Onderzoek en overdracht

‘De theorie en de geschiedenis van de beeldende kunst interesseerden mij evenveel als het vak zelf.’⁽¹¹⁾

Al vanaf het begin van zijn carrière beschouwde Tummers het doen van onderzoek en het presenteren van de resultaten ervan als een integraal deel van zijn kunstenaarschap. Aanvankelijk stond dit onderzoek vooral in dienst van zijn eigen ontwikkeling als kunstenaar. Om aan de bekrompen ambachtelijkheid van zijn kunstnijverheidsopleiding te ontkomen zocht hij inspiratie bij de vooroorlogse avant-garde van architectuur en beeldende kunst. Naar eigen zeggen⁽¹²⁾ was hierover nauwelijks informatie te vinden, zodat hij wel gedwongen was zelf onderzoek te gaan doen en documentatie te verzamelen. Het verklaart ook de aanwezigheid van nogal wat primaire bronnen (originele publicaties van kunstenaars en architecten) in de bibliotheek.

Een jonge discipline

Dat kan kloppen: in Nederland stond de kunst- en architectuurgeschiedenis van de moderne periode in de jaren vijftig nog in de kinderschoenen. Ozinga was in 1947 de eerste hoogleraar architectuurgeschiedenis, maar hij richtte zich op de Middeleeuwen. Pas met de proefschriften van Reinink over De Bazel (1965) en Singelenberg over Berlage (1971) en de aanstelling van Reinink als eerste hoogleraar moderne architectuurgeschiedenis in 1969 kreeg de architectuurgeschiedenis van de moderne tijd enige betekenis. Pas in de jaren zeventig werd er op grotere schaal gepubliceerd. Hetzelfde gold voor de geschiedenis van de moderne kunst. Ook internationaal waren er in de eerste jaren na de oorlog nog weinig publicaties, ook al omdat het een recent verleden betrof. Een van de belangrijkste historici en theoretici van de vroege avant-garde was Giedion, die zelf CIAM-lid was. Het was dan ook vooral Giedion, en met name zijn publicaties over de synthese van de kunsten, die Tummers inspireerde.⁽¹³⁾ In 1950 begon hij een studie naar de synthese van de kunsten, ter voorbereiding van een – nooit verschenen – publicatie. In 1958 reisde hij zelfs naar Zürich om zijn visie aan Giedion voor te leggen. De hiervoor verzamelde documentatie werd onderwijsmateriaal en het begin van wat zou uitgroeien tot de collectie zoals die nu is.

(11) N. Tummers, *Brabants Dagblad* 25 januari 1978, p. 9, archief Tummers.

(12) Gesprek met auteur, 8 december 2013.

(13) Commentaar Tummers, december 2013: ‘Ik legde Giedion en diens echtgenote Carola Giedion (haar boek *Sculptuur van de 20e eeuw*, Rodin, Pevsner en Gabo, een bloemlezing) de relatie tussen hun beider disciplines voor. Reactie: hij kritisch positief, zij als kritische oudtante. Zij hebben toen nog geprobeerd te bekijken of van mijn collectie in Stuttgart een uitgave gemaakt kon worden. Stuttgart koos andere vergelijkbaren. Ik had privé ‘proeftentamen’ afgelegd bij Giedion, voor Limburg sensationeel, en bij Academie voor Bouwkunst ‘geweldige’ eyeopener. Is in onderwijsprogramma’s terechtgekomen in plaats van in autonome publicatie.’

Tummers' toenemende belangstelling voor architectuur en stedenbouw als medium voor de 'vermaatschappelijking' van de kunst gaf een sterke impuls aan zijn onderzoeks-, documentatie- en presentatieactiviteit. Na de vergeefse poging om met Euroteam grip te krijgen op de weerbarstige bouw- en planningspraktijk besloot Tummers zijn aandacht te verleggen naar ontwerpend onderzoek. Hij begon regelmatig over actuele onderwerpen te publiceren in *Cobouw*. Daarnaast stortte hij zich op de architectuurgeschiedenis en -theorie.

Hoofdthema's

Daarbij zijn drie hoofdthema's te onderscheiden: de ontwikkeling van Heerlen als modernistische mijnstreekmonopool⁽¹⁴⁾, de negentiende- en vroeg twintigste-eeuwse sociaal-utopische woningbouw (Fourier, Bentham) en 'vergeten' kunstenaar-architecten langs de zijlijnen van het modernisme (Wijdeveld, Lauweriks, Klijnen). Op al deze gebieden was Tummers niet alleen nationaal maar ook internationaal een pionier. Zijn eerste publicaties over Lauweriks en Wijdeveld⁽¹⁵⁾ dateren uit het midden van de jaren zestig, toen de Nederlandse moderne architectuurgeschiedenis dus nog nauwelijks bestond.

Historisch materialisme

Vooraf zijn studies over de Mijnstreek en over de geschiedenis van de sociaal-utopische woningbouw toonden vanaf het midden van de jaren zestig de invloed van het historisch materialisme en de Frankfurter Schule. Ze behoren daarmee tot de vroegste voorbeelden van Marxistisch geïnspireerde geschiedschrijving in Nederland en lopen vooruit op het vooral door Tafuri en Dal Co (Venetiaanse School) geïnspireerde architectuurhistorische onderzoek van Kees Vollemans vanaf de vroege jaren zeventig aan de TH Delft.⁽¹⁶⁾

Publieksparticipatie en kennisoverdracht

Vanuit zijn socialistische overtuiging hechtte hij veel waarde aan publieksparticipatie en kennisoverdracht. De resultaten van zijn studies vertaalde hij in tentoonstellingen, artikelen, lezingen en onderwijsactiviteiten (van de Volksuniversiteit tot de TH's van Eindhoven en Delft en de Academies van Bouwkunst in Tilburg en Maastricht). De U.S.-R. was daarbij behalve een nuttig onderzoeksinstrument ook een ideaalmodel voor demo-

-
- (14) Zie N. Tummers, 'Carboonkolonisatie', in *Wonen TABK* 1974/11, p. 5–28.
- (15) N. Tummers, 'De mise en scène van de architectuur: Plan the Impossible', in *BW* 1965, p. 336–364; N. Tummers, *J.L. Mathieu Lauweriks. Zijn werk en zijn invloed op architectuur en vormgeving rond 1910: 'de Hagener Impuls'* (overdruk uit *BW*), Hilversum 1968.
- (16) F.J. Witteveen, 'Een bril voor het onschuldig oog. Marxisme, neo-marxisme een post-marxisme in de kunstgeschiedenis' in M. Halbertsma, K. Zijlstra, *Gezichtspunten. Een inleiding in de methoden van de kunstgeschiedenis*, Nijmegen 1993, p. 175 e.v., p. 196.

cratisering van kennis. Het utopische karakter blijkt duidelijk uit het Osaka-pamflet dat Tummers in 1968 met Tjebbe van Tijen opstelde. Daarin werd voorgesteld in plaats van de wereldtentoonstelling een keten van informatie- en workshopaviljoens over de wereld te bouwen, naar het model van de U.S.-R. Deze zouden behalve een documentatiecentrum over sociale en culturele onderwerpen ook ruimten voor lezingen, tentoonstellingen en workshops bevatten. Dit alles had als doel de passieve consument tot een actieve vormgever van de socio-ruimte te maken. Wat Tummers zich bij dergelijke activiteiten voorstelde, maakte hij duidelijk in de begeleidende tentoonstelling in het Bouwcentrum bij het congres 'City and Culture 2000' in 1969. In plaats van een traditionele tentoonstelling creëerde Tummers hier een activistisch 'documentair environment', waarin de bezoeker door een suggestieve installatie van beelden, geluiden en objecten ondergedompeld werd in de fysieke chaos van de moderne kapitalistische stad en tegelijk werd uitgenodigd zich in studieruimten te verdiepen in de alternatieven van de tegenbeweging (Provo etc.). Als zodanig was het een voorloper van de inmiddels legendarische tentoonstelling 'De Straat' in het Van Abbemuseum in 1972.

Moeizame erkenning

In de universitaire wereld vond hij maar moeizaam erkenning. Aan de bouwkundeafdelingen van de TH's in Delft en Eindhoven en aan de Academies van Bouwkunst Tilburg en Maastricht gaf hij regelmatig lezingen en collegereeksen, maar in het academische architectuurhistorische onderwijs werd hij goeddeels genegeerd. Wel erkende Reinink in het voorwoord van zijn proefschrift dat Tummers de eerste was die criteria vanuit de politiek aan architectuur en beeldende kunst oplegde.⁽¹⁷⁾ Die pioniersrol blijkt ook duidelijk uit het volgende voorbeeld. De Academie van Bouwkunst Tilburg vroeg in 1971 bij het ministerie om erkenning van Tummers' expertise voor het vak Sociale Geschiedenis van de Architectuur. Het ministerie gaf aan dat het een niet-bestaand vakgebied betrof.⁽¹⁸⁾

Die moeizame erkenning had zeker ook te maken met de nogal eigenzinnige en speculatieve onderzoeksaanpak van Tummers, die zich bij de interpretatie van zijn vaak uitgebreide bronnenonderzoek nadrukkelijk de vrijheid van de kunstenaar voorbehield. Typisch is de reactie van Reinink op een verzoek van Tummers om steun bij de publicatie van zijn Lauweriks-onderzoek. Hoewel welwillend, liet hij subtiel blijken dat hij Tummers' aanpak weinig wetenschappelijk vond. Wel erkende hij de geheel eigen kwaliteit van dergelijk persoonlijk onderzoek. Publicatie in het *Bouwkundig Weekblad* vond hij daarom beter, en zo gebeurde.⁽¹⁹⁾ Toch zorgde juist die onconventionele aanpak vaak voor nieuwe, vaak veelbelovende interpretaties en dwarsverbanden, die vooruitliepen op het academische onderzoek.

(17) A. W. Reinink, *K.P.C. de Bazel – Architect*, Leiden 1965 (Leidse Kunsthistorische Reeks – Deel I), voorwoord.

(18) Mededeling N. Tummers, december 2013. 19 N. Tummers, 'De mise en scène van de architectuur: Plan the Impossible', in *BW* 1965, p. 336–364.

(19) N. Tummers, 'De mise en scène van de architectuur: Plan the Impossible', in *BW* 1965, p. 336–364.

De collectie:
een onverbreekelijke eenheid

De collectie bevat behalve manu- en typoscripten veel drukwerk in allerlei vormen (van krantenknipsels tot affiches en boeken), foto's, ontwerpteekeningen, kunstwerken en maquettes op het brede terrein van architectuur, beeldende kunst, literatuur en politiek.

Binnen de collectie als geheel dient onderscheid gemaakt te worden tussen de documentatie, door Tummers verzameld als onderzoeksbron, bestaand uit een bibliotheek met bijbehorende (knipsel)documentatie, en het persoonlijke archief dat de weerslag is van Tummers' activiteiten. De documentatie, door Tummers kortweg aangeduid als 'Tummers-bestanden'⁽²⁰⁾, heeft volgens Tummers een 'inhoudelijke interactieve orde', die 'zeer persoonlijk is en van creatieve aard'.⁽²¹⁾ Dit documentatiedeel, geconcentreerd in werkkamer en souterrain, was de kern van de U.S.-R. en had als zodanig een (min of meer) publieke functie. Het vertegenwoordigt volgens Tummers 'een époque die een belangrijk deel is van het cultureel profiel van de XXe eeuw'.⁽²²⁾

Het persoonlijk archief, verspreid over het gehele pand, heeft geen vooropgezette ordening en vertoont de creatieve chaos van een *work in progress*. Belangrijkste bron voor Tummers', in zijn archief gecondenseerde activiteiten was zijn eigen documentatie. Het archief demonstreert zo het kritische potentieel van de documentatie: 'De U.S.-R. bestaat als de doc-coöp kritisch functioneert. Dit gebeurt bij alle vormen van actieve verwerking van het materiaal uit de doc-coöp, bv. middels diverse mogelijkheden van kennisoverdracht, in publicaties, met demonstraties, bij projecten, enz.'⁽²³⁾ Archief en documentatie zijn op deze manier onverbreekelijk verbonden.

Documentatie
Inspiratiebronnen

Via het theoretische model van de U.S.-R. gaf Tummers de 'Tummers-bestanden' een publiek karakter, als een interface tussen kunst en maatschappij. Daarmee passen de Tummers-bestanden in de door John Soane geïnitieerde traditie van de kunstenaarscollectie als interactief publiek kunstwerk. Dat wordt vooral zichtbaar in de presentatieladen in de werkkamer; een etalage in de vorm van kleine, associatieve landschappen van objecten die een impressie geven van Tummers' creatieve universum.

Een meer directe inspiratiebron zou het rond 1950 gestarte Kunsten en Kunstenaarsarchief van Charles Karsten⁽²⁴⁾ geweest kunnen zijn, dat de basis vormde van diens activiteiten rondom de Liga Nieuw Beelden, waarvan ook Tummers actief lid was. Centraal thema was ook hier de synthese der kunsten, maar anders dan Tummers, richtte Karsten zich uitsluitend op de kunsten en niet op de maatschappelijke context. Karsten was rond

(20) Idem.

(21) N. Tummers, *Aantekeningen Tummers-bestanden*, manuscript [2010], archief Tummers.

(22) Idem.

(23) N. Tummers, *Thèses provocantes. Vraagstukken van de geschiedenis*, Heerlen 1975.

(24) Archief Karsten, inv.nrs. EI-6, collectie Het Nieuwe Instituut.

1950 ook betrokken bij de oprichting van het Centre de Documentation d'Art d'Avant-Garde in Parijs, dat Tummers in zijn Parijse tijd leerde kennen⁽²⁵⁾. Dergelijke initiatieven pasten in de pogingen van progressieve kunstenaars na de oorlog om zich te hergroeperen tot een nieuwe, maatschappelijk geëngageerde avant-garde, waarbij de kunstenaar zichzelf herdefinieerde tot ingenieur van een nieuwe maatschappij.

Een andere – Tummers waarschijnlijk wel bekende – referentie is het enorme documentatiesysteem dat stedenbouwkundige Cor van Eesteren vanaf de jaren twintig opbouwde om grip te krijgen op de maatschappelijke ontwikkelingen, die basis en voedingsbron waren voor de modernistische survey-stedenbouw van de CIAM.⁽²⁶⁾ Vandaar loopt een lijn van Geddes' Outlook Tower-project naar het aloude Verlichtingsideaal van de Encyclopédistes, gericht op de emancipatie van de rationele mens door het systematisch verzamelen van alle bestaande kennis.

Maar anders dan deze voorgangers was Tummers' aanpak, hoewel altijd gebaseerd op uitgebreid bronnenonderzoek, associatief en behield hij zich nadrukkelijk zijn artistieke vrijheid voor.

Bibliotheek

Onderwerp en ordening van de bibliotheek weerspiegelen Tummers' eigen visie op de ontwikkeling van de relatie tussen kunst, bouwen en politiek vanaf de Franse Revolutie, kortweg de 'synthetische documentatie van beeldende kunsten en socio-ruimte'.⁽²⁷⁾ Die visie is letterlijk zichtbaar in de ordening van de bibliotheek. De boeken vormen hun eigen catalogus, doordat ze volgens een bepaalde systematiek geplaatst zijn: linksonder als uitgangspunt de ideeëngeschiedenis van de Verlichting vanaf de Franse Revolutie; van daaruit verticaal de ontwikkeling van economie en techniek in deze periode, horizontaal de politieke ontwikkelingen en diagonaal de bijdrage van de kunsten aan een nieuw wereldbeeld. De brede, multidisciplinaire oriëntatie op de moderne periode – met aandacht voor de beeldende en toegepaste kunsten, filosofie, literatuur, geschiedenis en politiek – maakt de bibliotheek uniek. Enkele hoogtepunten zijn een serie zeldzame eerste drukken van vroeg-modernistische architectentraktaten, van onder anderen Taut, Finsterlin, Scheerbart, Arbeitsrat für Kunst, Van Doesburg, Oud, Mendelsohn, Hilbersheimer, Endell, Gropius, Unwin; publicaties door en over de naoorlogse avant-garde, met name Giacometti (diverse zeer vroege catalogi) en het situationisme (Constant, Debord) en meer en minder complete jaargangen en nummers van tijdschriften uit deze periodes: *Stavba*, *Wendingen*, *Situationiste Internationale*, *Provo*, *Zodiac*.⁽²⁸⁾

Knipseldocumentatie

Het documentatiesysteem, vanaf 1965 opgebouwd uit min of meer alfabetisch geordende knipselmappen, heeft een veel vrijere onderwerpskeuze en sluit directer aan bij maatschappelijke ontwikkelingen zoals die hun weerslag vinden in kranten en tijdschriften. De onderwerpen lopen uiteen

(25) J. Fritz-Jobse, 'Inleiding. Geometrisch-abstracte kunst in Nederland in de jaren 1945–1960' in J. Fritz-Jobse, F. van Burkom (red.), *Een nieuwe synthese. Geometrisch-abstracte kunst in Nederland 1945–1960*, Den Haag 1988, p. 38, noot 30.

(26) Archief Van Eesteren, collectie Het Nieuwe Instituut.

(27) Persbericht oprichting U.S-R., 1966.

(28) Zie bibliotheekcatalogus.

van avant-garde kunstenaars tot studentenopstanden en ruimtevaart. Van een systematische knipactiviteit zoals bij een knipselkrant is geen sprake, de meeste dossiers zijn klein en willekeurig van samenstelling. Goed vergelijkingsmateriaal biedt de bijna gelijktijdig opgebouwde knipseldocumentatie van de Stichting Wonen.⁽²⁹⁾ Dit is veel specialistischer gericht op de gebouwde omgeving en mist de eigenzinnige en associatieve breedte van de Tummers-documentatie. Anders dan bij Tummers is hier echter wel sprake van een systematische knipselactiviteit, waarbij werd geput uit een vaste selectie van dagbladen en (vak)tijdschriften. De verklaring ligt in de publieke functie van het Stichting Wonen-systeem, terwijl Tummers zijn knipseldocumentatie vooral voor zijn eigen activiteiten gebruikte.

Persoonlijk archief

Veruit het grootste deel van de Tummers-bestanden wordt gevormd door zijn persoonlijke archief, neerslag van zestig jaar activiteit op het terrein van beeldende kunst, architectuur, stedenbouw en politiek. Voor een impressie van de rijkdom en veelzijdigheid ervan verwijs ik naar bijgaande geannoteerde plaatsingslijst met bijbehorende foto's.

Doordat ordening ontbreekt, is het moeilijk inzicht te krijgen in de mate van compleetheid. Een eerste bestudering heeft geleerd dat vrijwel al zijn activiteiten vanaf 1945 in meer of mindere mate zijn gedocumenteerd, inclusief tekeningen en ontwerpsschetsen. Opvallend is dat enkele hoogtepunten in zijn oeuvre – de prijsvraagontwerpen voor de Onbekende Politieke Gevangene (wel een maquette) en voor een Wijkcentrum in Amsterdam-Noord – slechts minimaal vertegenwoordigd zijn. Daarentegen is er, anders dan bij veel ontwerparchieven, vrij veel persoonlijke correspondentie bewaard.

Speciale vermelding verdienen de talrijke sporen van Tummers als collectioneur; waaronder een aantal prachtige en deels ook veelvuldig gepubliceerde en geëxposeerde tekeningen van Lauweriks en Klijnen, een prachtig interieurperspectief van Wils' Haagse Dansinstituut door Piet Zwart en een maquette van het Pestalozzi-kinderdorp (Prix de Rome, 1961) van Piet Blom.

Verder valt op de grote hoeveelheid zeer fraaie vrije tekeningen van Tummers zelf – ontwerpen voor beeldhouwwerk en reisschetsen (waarvan circa vijftig ingelijst) – meestal uit de jaren vijftig en zestig.

(29) Archief Stichting Wonen, knipseldocumentatie, collectie Het Nieuwe Instituut.

Conclusie

Het oeuvre van Tummers weerspiegelt een aantal belangrijke ontwikkelingen in beeldende kunst en architectuur in hun maatschappelijke context in de periode 1950-1990: het streven naar een synthese der kunsten, uitmondend in de omgevingsvormgeving als aparte discipline – dit tegen de achtergrond van de opkomst van de ruimtelijke ordening in Nederland (Nota's Ruimtelijke Ordening 1960, 1966); daaraan gekoppeld de emancipatie van de kunstenaar tot geëngageerd omgevingsvormgever; de doorlopende invloed van de sociaal-utopische traditie en de avant-garde van het interbellum op de naoorlogse architectuur en stedenbouw; de opkomst van het architectuurhistorisch onderzoek, de moderne monumentenzorg en de industriële archeologie; de opkomst van de cultuurpolitiek en de opbouw van een culturele infrastructuur voor overheidsstimulering van de kunsten (onderwijs, tentoonstellingen, opdrachtverlening).⁽³⁰⁾

Hoewel Heerlen zijn thuisbasis was en bleef, was hij vanaf het begin ook op nationaal en internationaal niveau actief. Juist in de topografische en ook disciplinaire (politiek, kunst en overdracht) verwevenheid van werkerreinen ligt het unieke aspect van Tummers' oeuvre. Het overstijgt daardoor het lokale en regionale en kan met recht als van nationaal belang aangemerkt worden. Dat geldt mutatis mutandis ook voor de collectie.

In het bovenstaande is al gewezen op de nauwe samenhang van het persoonlijk archief en de documentatie, die samen de collectie Tummers vormen. Juist die samenhang geeft de collectie zijn unieke karakter. Het persoonlijk archief documenteert Tummers' activiteiten op artistiek, maatschappelijk, politiek en educatief terrein vanaf het allereerste begin. Een bijzonder onderdeel is de collectie tekeningen van andere ontwerpers, met name Lauweriks, Klijnen⁽³¹⁾, Stuyt en Constant. Het archief is redelijk compleet en rijk van samenstelling: naast geschreven en gedrukte stukken bevat het veel ontwerptekeningen, foto's en objecten.

De bibliotheek is uniek door de specifieke combinatie van verzamelreinen (kunst, politiek, geschiedenis, literatuur), in een zeer persoonlijke ordening. Daarnaast bevat hij zeker enkele tientallen publicaties met een hoge antiquarische waarde (eerste drukken, gesigneerde exemplaren, deels met opdracht). Het documentatiesysteem is vooral interessant als afspiegeling van Tummers' inzichten.

(30) Commentaar Tummers, december 2013: 'Mijn kunstopvatting werd in 1966 al erkend door toenmalig minister Vrolijk. Het was een verrassing, het was voor het eerst dat dit soort stimuleringsstipendia voor beeldende kunst en de annexen ervan werden toegekend. Nadat de zes mensen waren uitgezocht en bericht hadden gehad, werd hen achteraf een rapportage gevraagd. Men kreeg het stipendium om voor drie jaar op deze wijze verder te gaan. Aldo van Eyck kreeg 'm toen voor architectuur, 'n Cobraman voor vrije schilderkunst, fotograaf.'

(31) Commentaar Tummers, december 2013: 'Soms simpelweg gered uit de doos oud papier, Klijnen zei het wel eens, waarom haal je dat nou uit die doos?'

CRITERIA VOOR BESTEMMING EN TOEKOMSTIG BEHEER

In plaats van concrete aanbevelingen voor mogelijke bestemmingen voor de collectie, volgen hieronder een aantal criteria aan de hand waarvan een keuze gemaakt kan worden. Deze criteria hebben een min of meer gelijk gewicht; het meest geschikt is de instelling die voldoet aan de meeste criteria.

1. De collectie dient als geheel bijeen te blijven

Het unieke karakter ervan wordt immers bepaald door de samenhang tussen de vele verschillende activiteiten van Tummers. Tummers zelf geeft hieraan overigens ook de voorkeur. Een uitzondering zou gemaakt kunnen worden voor de archivalia van Lauweriks en Klijnen, die weer aan de oorspronkelijke archieven (collectie HNI) toegevoegd zouden kunnen worden.

2. Instelling met een nationale uitstraling

Gezien de nationale betekenis van de collectie verdient een collectie met nationale uitstraling de voorkeur. Deze zou overigens evengoed in de Randstad als in Limburg kunnen liggen.

3. Instelling met verwante, multidisciplinaire collecties en archieven

Omdat het thema van Tummers' oeuvre de relatie architectuur/stedenbouw, beeldende kunst en samenleving is, zal de collectie het best tot zijn recht komen in een omgeving waarin aandacht is voor al deze aspecten, met het zwaartepunt op architectuur en stedenbouw. Bij voorkeur dienen verwante archieven en collecties aanwezig te zijn.

4. Instelling met professioneel archiefbeheer, -behoud en ontsluiting

De collectie is complex van samenstelling en vrijwel ongeordend. Veel materiaal, met name de ontwerptekeningen, is kwetsbaar en deels in slechte staat, wat hoge beheers- en behoudseisen stelt.

Alleen een archivalische ordening in de vorm van een gedegen inventaris, eventueel aangevuld met een catalogus voor verschillende deelcollecties, kan recht doen aan de samenhang van de verschillende bestanddelen. Inventarisatie zal naar schatting minimaal acht maanden full-time vergen door een ervaren inventarisator, liefst met relevante kunsthistorische kennis.

Deze ontsluitingsexpertise kan natuurlijk ingehuurd worden, maar voor het beheer is een adequate infrastructuur binnen de instelling zelf nodig.

5. Instelling met goede onderzoeks- en presentatiefaciliteiten

Voor Tummers was zijn collectie in essentie een medium voor studie en overdracht. De rijkdom van archief en bibliotheek moeten blijven inspireren tot verder onderzoek. Daarvoor is de aanwezigheid van goede onderzoeksfaciliteiten, met name een goed geoutilleerd studiecetrum, van belang. Idealiter zijn er ook presentatiefaciliteiten aanwezig, al is een goede bruikleenorganisatie ook voldoende.

MOGELIJKE BESTEMMINGEN

Op grond van bovenstaande criteria komen de volgende instellingen het meest in aanmerking als bestemming voor de collectie Tummers.

Categorie 1: voldoen aan alle criteria

Nationale instellingen met multidisciplinair collectiebeleid en professioneel archiefbeheer:

- Het Nieuwe Instituut, Rotterdam (verwante archieven o.a. Bakema, Karsten, Oudejans).
- Rijksdienst voor Kunsthistorische Documentatie, Den Haag (verwant archief o.a. Constant).
- Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Amsterdam (verwante archieven: de sociaal-democratische traditie, marxisme).

Categorie 2: bijzondere bestemmingen

Instellingen die niet of niet helemaal voldoen aan alle criteria, maar die om een specifieke reden toch geschikt zijn:

- Bibliotheek van de Faculteit van Kunsten en Sociale Wetenschappen, Universiteit Maastricht. Interessant vanwege de educatieve, multidisciplinaire invalshoek, die goed aansluit bij de idealen van de U.S.-R. en het karakter van de collectie. Hoewel er ook een kleine afdeling speciale collecties is, waar het archief van Charles Eyck wordt bewaard, lijkt er niet veel archieftechnische expertise aanwezig. Dit aspect verdient aandacht.
- Rijckheydt Regionaal Historisch Centrum, Heerlen, gecombineerd met de woning van Tummers als museumwoning, waar (een deel van) de collectie tentoongesteld en geraadpleegd kan worden. Dit zou een interessante optie kunnen zijn, die recht doet aan Tummers' grote betekenis voor Heerlen. Daarbij kan geprofiteerd worden van de archiefexpertise van het nabijgelegen Rijckheydt en van de expositiemogelijkheden van het ernaast gelegen Thermenmuseum.

Bijlage 1
Biografie Nic Tummers

1928

Geboren te Heerlen,
5 februari 1928
Zoon van een architect.

1940–1944

HBS B Heerlen

1944–1949

Studie Beeldhouwen, Middelbare
Kunstnijverheidsschool Maastricht
(o.a. beeldhouwklas Ch. Vos); geen
einddiploma

1947

Aktie voor bescherming en voltooi-
ing schilderijen Aad de Haas in
kerk Wahlwiller; formeert werk-
groep Catacombe voor moderne
religieuze vormgeving
(met o.a. J. Beljon).

1948

Organiseert expositie van
Catacombegroep bij tentoonstel-
ling van Jos Postmes (1896–1934),
Museum voor Nieuwe Religieuze
Kunst Utrecht.

1949

Studiereis Frankrijk, o.a. Parijs.

1949–1951

Militaire dienst Nijmegen, Gilze
Rijen; dienst-/studiereis Rome.

1950

Atelier Beek-Nijmegen met
Vera van Hasselt.

1952

Expositie bij galerie Claessen-
Eyck, Heerlen; organisatie studie-
dag Hedendaagse Religieuze
Kunst, Museum Van Abbe
Eindhoven; ontwerp internatio-
nale prijsvraag ICA 'The Unknown
Political Prisoner', geselecteerd in
voorrunde Antwerpen.

1953

Studiereis Londen; exposi-
tie ontwerp internationale prijs-
vraag ICA 'The Unknown Political
Prisoner' in Tate Gallery; ontmoet-
ing met Henry Moore; oprich-
ting tijdschrift en galerie 'Galerie
Zuid' (met o.a. W. Coumans, O.
Timmers); atelier in Schelmentoren
Heerlen; deelname aan expositie
Beeldende Kunst in Zuid-Limburg,
Stedelijk Museum Amsterdam;
toewijzing studiebeurs door
Franse regering en benoeming
tot 'Boursier du Gouvernement
Français'; huwelijk met Vera van
Hasselt.

1954

Studietijd in Parijs; inschrijving aan
Académie de Grande Chaumière,
atelier Zadkine; contact met
Giacometti; lidmaatschap PvdA;
docent LTS Heerlen.

1955

Deelname aan expositie 'Contour
der aktuele Nederlandse beel-
dende kunst', Prinsenhof Delft;
aansluiting bij Liga Nieuw Beelden,
Amsterdam; deelname prijs-
vraag Wijkcentrum Amsterdam-
Noord (bekroond met eremedaile
A&A); ontwerpen sculptuur voor
Stiltecentrum E55 (Bakema)
en kruisweg Annakerk Heerlen
(Peutz). Diverse rijksaankopen.

1957

Studiereis Interbau Berlijn.
Presentatie sculpto-urbanistisch
centrumplan Heerlen.

1958

Ontwerp Eurostad; studiebezoek
aan Giedion in Zürich; docent
VWO Sittard; weer deelname aan
Contour en rijksaankopen.

1958–1962

Maatschap 'Euroteam' voor archi-
tectuur, stedenbouw en beeldende
vormgeving met H. Schneider

1959
Studiereizen Verenigde Staten en Cuba.

1961–1974
Medewerker architectuur en beeldende kunst dagblad Cobouw.

1962
Begin onderzoek Lauweriks; planning tentoonstelling 'Unsere Nachbarn bauen', Akademie der Künste Berlijn (niet gerealiseerd), contacten met Ungers, Scharoun, Posener.

1964
Organisatie excursies 'kritische kijkoefeningen in de gebouwde omgeving'; aansluiting bij kritisch vormingswerk Volkshogeschool Valkenburg.

1965
Bestuurslid Stichting Nieuw Beelden, Amsterdam; ontwerp tentoonstellingen voor Liga Nieuw Beelden Stedelijk Museum en Bergeyck; publicatie in Bouwkundig Weekblad over Wijdeveld; stipendium van CRM (met o.a. Aldo van Eyck); (mede-) organisator tentoonstelling Constant's New Babylon, Dominicaner Kerk Maastricht.

1966
Ontwerp en inrichting Experimentele Studio Rotterdam (ESR) in Bouwcentrum Rotterdam met o.a. Constant; doceert sociale bouwgeschiedenis voor International Course on Townplanning and Building, Bouwcentrum Rotterdam; oprichting Universiteit van de Socio-Ruimte (U.S.-R.); eerste publicatie kritische Mijnstreekgeschiedenis 'Carboonkolonisatie'.

1967
Publicatie in Bouwkundig Weekblad over Lauweriks; lezingen in Hagen over Lauweriks; bestuurslid Henri van der Velde Gesellschaft te Hagen; curator overzichtstentoonstelling Robert van 't Hoff, museum Van Abbe, Eindhoven; bezoek aan

Van 't Hoff in Engeland met Jean Leering; publicatie over Peutz.

1967–1994
Bestuurslid Stichting Architectuur Museum (SAM)

1968
Oprichting Kommunaal Kunstenaars Kollektief (KKK) voor socio-ruimtelijke kunstprojecten met enkele Heerlense kunstenaars; kritisch pamflet over Wereldtentoonstelling Osaka, gepresenteerd op Marx-conferentie Heerlen; deelname Fodor-conferenties over positie van kunstenaars en beeldende kunsten.

1969
Ontwerp tentoonstelling 'City & Citizen 2000', Bouwcentrum Rotterdam; uitgave maandblad 'Kritisch krijgt'.

1971
Verlies atelier Schelmentoren Heerlen.

1972
Onderwijsopdracht Vormleer TH Eindhoven afdeling bouwkunde; gastcolleges TH Delft, Freie Universität Berlin.

1974
Publicatie 'Carboonkolonisatie' (inrichtingsgeschiedenis van de Mijnstreek) in Wonen TABK; publicatie over Lauweriks 'Der Hagener Impuls. Zwischen Jugendstil und Bauhaus'.

1974–1978
Lid Provinciale Staten Limburg, voorzitter commissie Cultuur en Onderwijs.

1974–1980
Docent sociale bouwgeschiedenis Academies van Bouwkunst Maastricht en Tilburg.

1974–1995
Lid Eerste Kamer.

1975

Publicatie 'Theses Provocantes', stellingen over (moderne) monumentenzorg en industriële archeologie ter gelegenheid van het Monumentenjaar.

1977

Voorzitter Rijks Advies Commissie voor Beeldende Vormgeving in relatie tot Architectuur en Ruimtelijke Ordening.

1979

Gedelegeerd naar de Assemblée van de Raad van Europa, rapporteur voor 'Contemporary Architecture'.

1980–1982

Centraal coördinator Praktijkburo Beeldende Vormgeving, Den Haag; tentoonstellingsproject 'Hermafrodiet', NDB Amsterdam.

1984

Voorzitter stichting Architectuur Museum; ontwerp beeldplan 'Rondom Campus Niger' voor inrichting Raadhuisplein Heerlen.

1985

Publicaties in Financieel Dagblad; voorzitter werkgroep bijdrage Nederlandse beeldende kunst aan nieuwbouw hoofdkantoor Habitat in Nairobi, Kenia; rapporteur 'Economie van de Cultuur' voor de Raad van Europa.

1987

Lid Comité International des Critiques d'Architecture; oeuvertentoonstelling 'Chacun fait son portrait', kunstencentrum Het Bassin, Maastricht.

1988

Voorzitter commissie Cultuur en Onderwijs van de Raad van Europa; curator expositie 'The political physiognomy of art', Drawingroom Wiederhall Amsterdam; bibliotheek uitgave plan Eurostad.

1989–

Voorzitter vereniging Leliman (vriendenvereniging NAI); BNA-Kubus

2008

'Jour de l'oeuvre Nic. Tummers', organisatie gemeente Heerlen.

Bijlage 2

*Bibliotheek- en tijd-
schriftencatalogus*

– wordt gekopieerd en op CD
aangeboden samen met het
onderzoeksrapport), 96 pp

NB met onderwerpenlijst
knipselmappen

Bijlage 3

*Visueel overzicht oeuvre
(foto's van collectiestukken)*

Op CD aangeboden samen met
het onderzoeksrapport

GEANNOTEEERDE PLAATSINGSLIJST
COLLECTIE TUMMERS

J.P. Baeten 10/11-2013

Toelichting

In deze plaatsingslijst is de collectie beschreven zoals deze is aangetroffen. De knipseldocumentatie in het souterrain ligt op reeds genummerde planken; hier is het planknummer vermeld. Bij de archivalia is behalve de locatie soms een voorlopig nummer toegekend, anders wordt volstaan met een nadere aanduiding van verpakking en plaats ('witte tas op bureau'). Om een impressie van de inhoud te geven zijn er naast korte zakelijke beschrijvingen inhoudelijke commentaren opgenomen.

De bibliotheek (met de tijdschriften) is niet nader beschreven, omdat hiervan in 1992 (ter gelegenheid van het afsluiten van een brand- en inboedelverzekering) een complete catalogus is gemaakt (zie bijlage). Na 1992 is de bibliotheek niet substantieel meer gegroeid. Bovendien was het noodzakelijk in verband met de beperkte beschikbare tijd prioriteiten te stellen, omdat de hoeveelheid archiefmateriaal groter bleek dan aanvankelijk verwacht.

locaties:

1. souterrain
2. werkkamer
3. Limburgkamer
4. kleine slaapkamer
5. grote / kleine zolder
6. zolder, kamer achter slaapkamer
7. kelderatelier

Knipseldocumentatie

I. Souterrain

steekproef (NB voor een complete opgave van onderwerpen zie bibliotheekcatalogus, bijlage)

Bronnen

Algemene bron: knipselkrant VROM, knipsel- en documentatiedienst Conseil d'Europe, redactie Cobouw (foto's), fotocollectie Van Abbe.

Dagbladen: Volkskrant, NRC, De Limburger, Het Parool, Het Vrije Volk, Algemeen Dagblad De Telegraaf (zelden), Frankfurter Allgemeine.

Weekbladen: De Groene, Vrij Nederland, De Tijd, Elseviers Weekblad, Der Spiegel

Vakbladen: Bouw, Cobouw, Wonen TABK, Architecture d'Aujourd'hui

planknr.: 1.1
maptitel: Alberts
periode: 1965–1993
knipsels: Nederlandse vak- en dagbladen
overige: 2 persberichten,
1 brochure
omvang: 1 omslag

planknr.: 1.6
maptitel: Blom
periode: 1969–1987
knipsels: vnl. Nederlandse dagbladen, ook enige vakbladen
overige: enkele archivalia uit Cobouw-redactiearchief (brieven en foto's)
omvang: 1 pak

planknr.: 1.28
maptitel: Speer, Staal/Kropholler
periode: Speer 1971–1997, Staal 1921–1997
knipsels: Speer Nederlandse dagbladen; Staal (vnl. J.F., ook A.) enkele oude knipsels uit BW 1921–1940, Nederlandse dagbladen 1980–1997
overige: J.F. Staal enkele foto's van tekeningen, kopie typoscript Staal over Wendingentypografie 1921
omvang: 1 pak

planknr.: 1.35
maptitel: Aalto
periode: 1965–1980
knipsels: Nederlandse vak- en dagbladen
overige: Aaltoservet, 2 brochures Finland, kopie typoscript toespraak H. Koollmann (voorzitter Werkbund) tot weduwe Aalto, 1968
omvang: 1 omslag

planknr.: 1.35
maptitel: Aillaud
periode: 1970–1985
knipsels: vnl. Nederlandse vakbladen (La Grande Borne), 1 Frans weekblad
overige:
omvang: 1 omslag

planknr.: 1.35
maptitel: Archigram
periode: 1970–1985
knipsels: kleurbijlage Daily Express (ca. 1970, fraaie foto's), 1x Architecture d'Aujourd'hui
overige: 9 foto's Archigramcollages (redactiearchief Cobouw)
omvang: 1 omslag

planknr.: 2.42
maptitel: Hoste
periode: 1971
knipsels: 1x Wonen TABK 1971
overige:
omvang: 1 stuk

planknr.: 2.42
maptitel: Horta
periode: 1920–1980
knipsels: dag- en vakbladen (met kopie knipsel opening Maison du Peuple)
overige: 3 oude ansichten (Maison du Peuple), scriptie AvB Tilburg 1977, enkele brochures,
omvang: 1 omslag

planknr.: 2.42
maptitel: Häring
periode: 1958
knipsels: art. Bauwelt
overige:
omvang: 1

planknr.: 2.42
maptitel: Holzbauer
periode: 1980
knipsels: dag- en vakbladen
(Stopera)
overige:
omvang: 10

planknr.: 2.42
maptitel: Hundertwasser
periode: 1986–1991
knipsels: dagbladen
overige: 3 ansichten
omvang: 5

planknr.: 2.11
maptitel: Osaka
(Wereldtentoonstelling)
periode: 1968–1970
knipsels: dagbladen
overige: dossier Marx-conferentie
Internationale Solidariteit,
Heerlen 18-5-1968 met corres-
pondentie (1968–1970) en Osaka
pamflet (juli 1968) van Tummers
en Tj. Van Tijen tegen de werel-
dexpo als manifestatie van de
consumptiemaatschappij.
omvang: 1 omslag

planknr.: 2.18
maptitel: Steiner
periode: 1964–1980
knipsels: dag- en vakbladen
(fragmentarisch)
overige:
omvang: 1 omslag

planknr.: 2.16
maptitel: Funktionalisme
periode: 1920–1980
knipsels: dag- en vakbladen
(vnl. Nederlands, met 2 afl. Kath.
Bouwblad)
overige:
omvang: 1 pak

planknr.: 2.17
maptitel: Katholiek Bauhaus
(dossier Vitruvianum congres
1997 'Orthodoxie en ketterij in het
modernisme')
periode: 1997
knipsels: dag- en weekbladen
overige: manuscripten Tummers
omvang: 10

planknr.: 2.17
maptitel: Delftse School
periode: 1920–1975
knipsels: vnl. vakbladen, ook
dagbladen (chaotisch, niks
bijzonders)
overige: dossier renovatie Vreewijk
omvang: 1 pak

planknr.: 2.13
maptitel: Architectuur 20–40
(tentoonstelling Bouwen 20–40,
Van Abbe 1971)
periode: 1970–1972
knipsels: dagbladen
overige: grijze literatuur; div. sten-
cils, o.a. tentoonstellingsopzet C.
Weeber en recensie Tummers; cat.
teksten; scriptie H. Reedijk, Het
Nieuwe Bouwen.
omvang: 1 pak

planknr.: 2.20
maptitel: Structuralisme
periode:
knipsels:
overige: – dossiers artikelen
Tummers
– 'Kritische correcties op
Lauweriks', foto's, hand- en typo-
scripts, knipsels
– 'Theosofie en structuralisme',
idem
omvang: 1 omslag

planknr.: 2.19
maptitel: Vitruvianisme
periode: 1990–1995
knipsels: dagbladen
overige: dossier Vitruviuscongres,
Vitruvianum 1995
omvang: 10

planknr.: 2.19
maptitel: Nieuwe Zakelijkheid /
fascistische architectuur
periode: 1965–1980
knipsels: vnl. dagbladen
overige:
omvang: 1 pak

planknr.: 2.18
maptitel: Oriëntalisme
periode: 1968–1970
knipsels:
overige: dossier syllabus colle-

ges Tummers 'Om de situatie van de vervreemden' over de uitwisseling tussen nieuwe Westerse en niet-westerse kunst; stencils, typo- en manuscripten, knipsels dag- en vakbladen (o.a. tijdschrift Theosofie, 1968)
omvang: 1 pak

planknr.: 3.5
maptitel: Architectuurtheorie
periode: 1965–1980
knipsels: dag- en vakbladen (ook eng., fr., du.)
overige: dossier Ruimteatelier ESR Bouwcentrum Rotterdam; brochures, typoscripts, lichtdruk-bundels 'Architectuur en omgevingspsychologie in Nederland' en 'Centrum Mens en Gebouwde Omgeving', verslag bijeenkomst in Ruimteatelier 1970.
omvang: 1 pak

planknr.: 3.4
maptitel: Architectuurkritiek
periode: 1964–1980
knipsels: vnl. vakbladen, enkele buitenlandse (enkele art. Tummers Cobouw; div. art. van/over J.J. Vriend)
overige:
omvang: 1 omslag

planknr.: 3.4
maptitel: Architectuurgeschiedenis
periode: 1970–1985
knipsels: dag- en vakbladen (ook buitenland, chaotisch)
overige: rapporten 'Historie nu' en 'Historie nu of nooit' (TH Delft 1972–1973) over positie historisch onderzoek Delft, met brief Boekraad aan Tummers.
omvang: 1 omslag

planknr.: 4.5
maptitel: Kind en stad / map 1
periode: 1970–1975
knipsels: vnl. dagbladen
overige:
omvang: 1 omslag

planknr.: 4.16
maptitel: Kind en stad / map 2
periode: 1970–1980

knipsels: dagbladen (ook buitenland)
overige: – tentoonstellingsdossier expo 'Speelruimte' (Van Abbe 1974); flyer, persbericht brochure - brochure expo 'Ruimtescheppende ruimte' (Bouwcentrum, Stichting Ruimte voor de Jeugd)
omvang: 1 omslag

planknr.: 4.16
maptitel: Kind en stad / map 3
periode: 1970–1980
knipsels: dossier 'Kind, spel/speelplekken' 1970–1975, vnl. dag- en weekbladen (ook buitenlands).
overige: – dossier 'Kind en creativiteit' (1971–1976); jaarverslag Stichting Ruimte voor de Jeugd 1968; themanummer Le Monde nov. 1977 'l'Education, l'enfant et la ville'; enkele dagbladknipsels
omvang: 1 omslag

planknr.: 4.13
maptitel: De Straat
periode: 1975–1985
knipsels: dag- en weekbladen; underground tijdschrift 'De hoek van de straat', nrs. 1–3 (1976–1977)
overige: dossier tentoonstelling 'De Straat' (Van Abbe 1972); brochure, persberichten, uitnodiging, typoscripts 5 artikelen catalogus.
omvang: 1 omslag

planknr.: 4.9
maptitel: Terrorisme
periode: 1970–1982
knipsels: dag- en weekbladen
overige: stukken Eerste Kamer en Raad van Europa
omvang: 1 omslag

planknr.: 4.8
maptitel: Architectuur en agressie
periode: 1970–1980
knipsels: dag- en weekbladen
overige: – dossier 'Structureel geweld'; documentatie Actiegroep en werkgroep Structureel geweld Zuid-Limburg (Tummers lid; gestencilde discussiebijdragen, veel over Marcuse)
– dossier college / werk-/discus-

siegroep Tummers over structureel geweld in relatie tot gebouwde omgeving (Bouwkunde TH Eindhoven okt. 1970); knipsels en stencils

– idem voor cursus PA De Geerlingshof Den Haag augustus 1970
– concepten voor rede Eerste Kamer van Tummers over integratie krijgsmacht in samenleving (met knipsels uit enkele buitenlandse vakbladen)
omvang: 1 pak

planknr.: 4.6
maptitel: Stadsguerilla / map 1 Zuid-Amerika, Italië; map 2 RAF
periode: 1971–1977
knipsels: dag-, weekbladen (ook Duits)

overige: reprint Guerillahandboek (Universiteit Gent; met instructies over bommaken etc.)
omvang: 1 pak

planknr.: 4.3
maptitel: Sociaal-experimentele nederzettingen
periode: 1973–1978
knipsels: dag- en weekbladen
overige: dossier expo 'Aktuele vraagstukken uit de bouwgeschiedenis en de utopie' (TH Eindhoven Studium Generale 1973); knipsels, manuscripten
omvang: 1 omslag

planknr.: 4.2
maptitel: Stedelijkheid / stadsvlucht
periode: 1972–1980
knipsels: dag- en weekbladen (enkele buitenlands) (later onderwerpsgewijs geordend in 10 submappen)
overige: dossiers betreffende lezingen / onderwijs Tummers:
– Ontwerpgeschiedenis van de stad; 20 lichtdrukken op karton
– Stedenbouw / vormgeving; dunne mapjes over steden met enkele knipsels en folders
omvang: 1 pak

planknr.: 5.17
maptitel: Parijs Hallen
periode: 1971–1979
knipsels: dag- en weekbladen (1x Wonen TABK)
overige: dossier wederopbouwplan winkelcentrum Forum des Halles, plan SEMAH (stencils gemeente Parijs)
omvang: 1 omslag

planknr.: 6.13
maptitel: Parijs
periode: 1972–1980
knipsels: dagbladen, enkele vakbladen (Frans)
overige: Tummers, fotocollage UNESCO-gebouw in aanbouw met sculptuur Henry Moore
omvang: 1 pak

planknr.: 6.3
maptitel: Mondriaan
periode: 1972–1999
knipsels: dagbladen
overige:
omvang: 1 pak

planknr.: 6.12
maptitel: Socialisme algemeen
periode: 1966–1972
knipsels: dag- en weekbladen (geordend)
overige: bibliografie door Tummers (overzicht eigen bibliotheek en knipseldocumentatie)
omvang: 1 pak

planknr.: 6.20
maptitel: Cybernetica/ beeldend, 'beeldende cybernetica'
periode: 1960–1971
knipsels: vnl. dagbladen (ook Spiegel, Frankfurter, Life)
overige: – dossier 'Mechanisatie, kunst, computers'; 17 collages op karton over op art en computerkunst
– uitnodiging en vouwblad/cat. 'Mickery Object Series' (multiples), 1968
omvang: 1 pak

planknr.: 6.7
maptitel: Spiraalforens
periode:
knipsels:
overige: dossier onderzoek Tummers naar geschiedenis spiraalforens n.a.v. Tatlin's Monument voor de 3e Internationale. Zeer veel en divers (beeld)materiaal, van Breugel tot Tatlin en van gravure tot wetenschappelijk artikel (geordend in themamapjes). Subthema is onderdrukking, gesymboliseerd door thema's boom, spiraal en labyrint. Onderzoek is volgens Tummers voorbeeld van nog weinig gepraktiseerde dialectisch-materialistische kunsthistorie.
omvang: 1 pak

planknr.: 6.11
maptitel: Utopie (submappen utopie theorie / utopisch socialisten /) en Bentham / Fourier / futuro / utopie teksten / C2000 teksten wandpanelen
periode: 1970–1980
knipsels: dag- en weekbladen, vaktijdschriften (zeer divers en multidisciplinair)
overige: 8 foto's uit Cobouwarchief
omvang: 1 pak

planknr.: 6.11
maptitel: Utopische nederzettingen
periode: 1965–1980
knipsels: vakbladen
overige: – manuscript Tummers met index afbeeldingen in deze map
– manuscript Tummers opzet artikel over Phalanstère Guise n.a.v. excursie voor cursus International Course on Housing and Planning and Building (Bouwcentrum, 27-3-1971)
– dossier 'Utopisten'; o.a. collage Tummers
omvang: 1 pak

planknr.: 7.18
maptitel: Toerisme
periode: 1972–1982
knipsels: dag- en vakbladen
overige: – dossier 'Terworm' (plan voor recreatiepark). PvdA Heerlen

werkgroep 'Grootschalig attractiepunt in de Oostelijke Mijnstreek'; notitie Tummers; diverse aantekeningen en notulen; diverse knipsels – diverse beleidsnota's en kamerstukken
omvang: 1 pak

Persoonlijk Archief

I. souterrain

locatie: souterrainvloer bij K10, witte tas
inhoud: archivalia Wijdeveld-project NB In 1974 aankoop door CRM van archief Wijdeveld na bemiddeling Tummers; opdracht door CRM aan en op verzoek van Tummers voor monografie (8-3-1974). Redactiecommissie Komter (SAM), Asselbergs, Van Woerkom (NDB), Van Velzen (CRM). Samenwerking met Wijdeveld resulteert in 1976 in eerste versie inleiding 'Into the New'. Wijdeveld is ontevreden en produceert eigen versie in 5 delen.
– Wijdeveld, 'Into the New', 5 bundels met ingebonden xeroxkopieën van eigen tekeningen en teksten
– Wijdeveld, 'Into the Future' (1975), 6 bundels met ingebonden xeroxkopieën van eigen tekeningen en teksten, opgedragen aan Nic. En vera Tummers 'ter inspiratie'.
– Tjeenk Willink (Bouwkunde TH Delft), scriptie over Wijdeveld
– Wijdeveld, grafisch ontwerp voor eigen monografie (xeroxbundel)
– xeroxkopie Wijdeveld 'Mijn contact met Wibaut, de machtige' (1968)
– xeroxkopie Wijdeveld begeleidend schrijven aan initiatiefnemers bij ontwerp raadhuis Amsterdam
– xeroxkopie Wijdeveld 'Pekgrimstocht naar Oxford' (1905)
omvang: 20 cm

locatie: souterrain K10.2
inhoud: dossier ESR (Experimentele Studio Rotterdam, Bouwcentrum 1966; zie Bouw 44/29-10-1966). Ontwerpteam Tummers, Constant, B. Weehuizen, B. Wisman, D. Kerkhoven.
– Tummers, ontwerp brochure 'ESR. De dialectiek van het eksperiment'
– voorlopig-ontwerptekeningen ESR (l.d.), 7 stuks
– typoscripts artikelen Bouw door Tummers en Eckhart; knipsels met

persreacties; diverse publicaties
omvang: 5 cm
locatie: souterrain K10.2
inhoud: dossier Tummers (U.S.-R.), cursus Ruimtelijke Ordening voor PvdA studiegroep Ruimtelijke Ordening, 1966–1967
– cursussamenvatting, concepten, convocatie
omvang: <5cm

locatie: souterrain 5.21
inhoud: plakboek (zwart papier) met knipsels van afbeeldingen over confrontatie organisch-menselijke versus het technologisch-sublieme. Zeer diverse afbeeldingen beeldhouwkunst (Moore), schilderkunst (Picasso, Klee, Miro, van Gogh), architectuur (Wachsmann, Einsteinturm, Niemeyer, Buckminster Fuller), techniek (Biosphere, Einstein, Oppenheimer, atoomreactoren en kernexplosies). Ca, 1962.
omvang: 1 deel

locatie: 5.22
inhoud: plakboek (opgenomen in Van der Meer, Atlas van de Westerse beschaving) met personalia Tummers uit periode 1948–1956 (beeldhouwer, Strijthagenshof bij Welten).
– persoonlijke brieven, knipsels, opdrachten
– handtekeningen bezoekers expositie sculptuur Tummers in galerie 'Classen-Eyck' (19-4 / 4-5 19??)
omvang: 1 deel

locatie: 10.2 / kist zwart plastic
inhoud: – dossier Tummers, diaprojectie (3 projectoren) 'The Situation of the Alienated' (i.k.v. International Course on Planning and Building, Bouwcentrum, 1973); projectieschema en teksten (typoscript), mapjes met afbeeldingen (knipsels).
– dossier Fodor-conferenties 1 en 2 (1968, deelnemers o.a. Crouwel, Boezem, Liga Nieuw Beelden / Karsten en Tummers, Kassies, Kilian); diverse stukken, o.a. concept-commentaar 2e Nota

Amsterdamse Binnenstad en stukken betreffende discussie deelname Osaka wereldtentoonstelling.
omvang: 5–10cm

locatie: 10.2 vloer, plastic tas
inhoud: dossier project M.
Schoenmaeckers (opzetten stichting, expo, publicatie), ca. 1990.
Knipsels (ca. 1980–1990, vnl. dagen weekbladen, 1 pak), diverse archivalia Schoenmaeckers (o.a. afschrift testament, fotoalbum 1922–1940); typo- en manuscripten artikel Tummers, correspondentie betreffende project ca. 1990.
omvang: 10 cm

locatie: bureau souterrain (overgebracht naar doos in woonkamer)
inhoud: archivalia Lauweriks; betreft projecten Stirnband en paviljoen Werkbund Keulen (7 tek., 7 l.d.)
omvang: 14 stuks

locatie: bureau souterrain
inhoud: omslag 'Gemeente Heerlen Nic Tummers'. Stukken betreffende omgang met Romeinse resten in Heerlen
– documentatie (vnl. knipsels) over Thermenmuseum (weinig interessant)
– dossier opdracht gemeente Heerlen aan Vera / Nic. Tummers voor ontwerp presentatie Romeinse resten in raadhuis Heerlen (1963). Correspondentie met gemeente over opdracht, ontwerpschetsen, manu- en typoscripts Tummers 'Enige notities over historische schatten en hedendaagse stadsplanning'. Ruim opgevat, van Romeinen tot mijnen. Bepleit vooral aanbrengen referenties geschiedenis in stadsbeeld om bewustwording te bevorderen middels straatnaambordjes, publieke maquettes, richtingwijzers, fotoborden etc.. Pleidooi voor een gelaagd, surrealistisch stadsbeeld (het fantastische) tegenover het eendimensionale functionalisme.
omvang: 1 omslag

locatie: 11.2
inhoud: vroeg werk Tummers, kunst en architectuur, periode 1946–1970.
– prijsvraag Unknown Political Prisoner 1952, 4 schetsen
– KKK (Kommunaal Kunstenaars Kollektief Heerlen, leden E. Laudy, N. Tummers, Th. Lenartz, J. Teeken, J. van der Velden, opgericht 1968), bundel presentatietekeningen (l.d.) 'Toelichtingskajier projekt ABP Heerlen' (besloten prijsvraag supoervisie CRM, 1970). Project voor integratie ABP en Heerlen om middels omgevingsvormgeving vrijetijdsruimte te creëren voor de ontplooiing van de persoonlijke creativiteit. Het plan omvat ingrepen in het interieur (kantine, hal) en buiten ('plastisch circuit' in het park) (lichtdrukbundel presentatietekeningen, 1 deel).
– KKK, monument Schachtwiel Schaesberg 1975, enkele VO-tekeningen
– KKK (Tummers), ontwerp 'Jan Hanlo historical environment', 1970, schetsen en presentatietekeningen
– fotocollage Constant, New Babylon (formaat A0)
– ca. 200 tekeningen een schetsen, veel vrij werk, ook veel kunst in gebouwde omgeving / omgevingsvormgeving (van monumentale religieuze kunst tot vrijstaande beelden, monumenten en speelplekken), ook enkele zeer vroege grafische ontwerpen (ca. 1946).
– diverse architectuurprojecten Euroteam (1957–1963, met Schneider), waarbij Tummers vooral beeldende adviezen gaf en ontwerpen maakte voor interieur en omgevingsvormgeving. Bv. ontwerp studiowoningen Heerlen ca. 1960 (ontw. tekeningen en schetsen).
– prijsvraagontwerp wijkcentrum Amsterdam-Noord (1955), integratie bouwkunst-beeldende kunst/sculptuur (enkele schetsen en presentatietekeningen)
– Tummers (U.S.- R. werknr. 16b), project Europaplantsoen Heerlen (opdracht gemeente Heerlen 1969–1970. Reconstructie van wederopbouwstedenbouw. Participatoire

omgevingsinrichting, waarbij niet de esthetiek maar het vergroten van de gebruiksmogelijkheden voor de bewoners centraal staat (15 schetsen en VO-tekeningen, persmateriaal)
Omvang: ca. 200 tekeningen (1 A0 lade)

locatie: 9.7-9
inhoud: diverse vroege nummers Provo (nrs. 4,9-15), enkele vroege Provo-bulletins
omvang: ca. 15 stuks

locatie: 11.3, 11.5-7
inhoud: niets bijzonders
omvang: 3 lades A0

locatie: 11.4
inhoud: archivalia diverse architecten:
– map met bestektek. (l.d.) J. Stuyt, Vroedvrouwenhuis Heerlen (1920)
– H. Dassen, div. schetsen / ontwerptekeningen 1918–1947
– Duynstee, winkelpand Linders, Dordrecht 1919, D)-tekeningen (l.d.)
omvang: 1 lade A0

2. werkkamer

voorlopig nr.: 2
locatie: werkkamer vloer, bruine koffer, opschrift 'U.S.- R..' (= Universiteit van de Socio-ruimte)
inhoud: koffer met opschrift 'U.S.- R..' (= Universiteit van de Socio-ruimte)
– dossier expo bij congres 'Citizen and City 2000' (Doelen Rotterdam 1970, expo Bouwcentrum). Ontwerp Tummers, begeleidende werkgroep Eckhart, Sandberg, Sanders, Bakema. Doel was geen traditionele tentoonstelling, maar een 'documentair environment'. Een enorme, speelse installatie ('een beeldende toestand') over spontane stedelijkheid met een belangrijke rol voor Provo en Constant; diverse stukken en ontwerptekeningen, 1 omslag.
– dossier expo 'In orde van ruimte', De Vereniging Nijmegen 1965 t.g.v. PvdA-congres.

Ontwerp Tummers en Hartsuyker (Liga Nieuw Beelden). Thema utopie (Hydrobiopolis, Draggers en Mensen, New Babylon, Owen 1840); 1 tekening (l.d.) met toelichting
– diverse stukken betreffende activiteiten Tummers (ongeoordend) 1964–1995
omvang: 1 pak

voorlopig nr.: 3
locatie: werkkamer
inhoud: tijdschrift 'Encyclopedie d'Architecture. Revue Mensuelle', ca. 1883. Staalgravures Franse contemporaine architectuur. NB met los exemplaar staalgravure Viollet-le-Duc, 'Salle voutée', 12 Entretiens. 2, 1864 (in p.p.)
omvang: 1 pak (A1 map)

voorlopig nr.: 4
locatie: werkkamer
inhoud: diverse ontwerpen Tummers 1958–1967 (waarschijnlijk verzameld voor oeuvre-tentoonstelling 1988), per project enkele tekeningen / schetsen
– ontwerp woning met dubbel atelier 1956
– prijsvraagontwerp Auschwitzmonument 1957 (fraaie schetsen)
– ontwerp kruisweg Noorwegen 1958
– ontwerp Eurostad (EGKS centrum), 1958 (Euroteam; H. Schneider, N. Tummers); Met geactualiseerde versie, serie van 20 kleurzeefdrukken 1988 (nr. 18/50, vervaardigd op initiatief van Vera Tummers t.g.v. oeuvre-tentoonstelling 1988,
– ontwerp museumserre over ruïne, 1960 (Thermenmuseum?), presentatietekeningen fraai, groot formaat
– diverse tentoonstellingsontwerpen
1. Experimentele Sociostructuur Rotterdam (ESR), Bouwcentrum okt. 1965 (ontwerpteam met o.a. Constant) . Semi-permanente installatie om ervaring van ruimtelijke effecten te testen.
2. 'Ruimtelijkheden' (Liga Nieuw

Beelden, Stedelijk Museum Amsterdam 1967), schetsontwerp I omslag. Typische installatie met veel licht-, ruimte- en geluidseffecten ('Vooral pogen de Einfühlung als overbrenging zo sterk mogelijk te maken.')

3. presentatie Liga Nieuw Beelden voor Bouwcongres Bergeyk 1967

4. Presentatie Liga Nieuw Beelden UvA Amsterdam 196..

– schetsen nieuw stadhuis Amsterdam (ca. 1967?)

– ontwerp Aardgashuis, ca. 1963, I schetsblad (experimenteel ontwerp voor regelstation voor de zich toen net ontwikkelende aardgasexploitatie; experimentele, pneu-achtige vorm).

omvang: I A0-map

voorlopig nr.: 5

locatie: werkkamer

inhoud: archivalia Jos Klijnen

– V&D Heerlen 13 tek.

– brugplan Venlo I schets

– aula Naaldwijk 4 tek.

– prijsvraag Rijksacademie

Amsterdam 1917, I

presentatietekening

– Provinciehuis Den Haag I tek.

– Concert- en congresgebouw Den Bosch, 3 tek.

– glas-in-lood ontwerpen 3 tek., I foto

omvang: 26 tek., I foto

voorlopig nr.: 6

locatie: werkkamer

inhoud: vroege schetsen en tekeningen (vanaf 1946), vooral sculptuur, ook enige architectuur.

Interessant door de zich steeds meer ontwikkelende relatie architectuur-beeldende kunst, bv. 'Le sacre du vide'= stedenbouwkundig plan, geïnspireerd door Braque (kubisme) en Bauhaus.

omvang: I deel.

voorlopig nr.: 7

locatie: werkkamer

inhoud: archivalia Lauweriks

– kerk St. Michael Naarden, 12 schetsen en ontwerp tek.

– woonhuis C.M.P. Pleijte, Den

Haag 1919, I pak

– Stirnband Hagen, 5 tek.

– diverse ontwerpen kunstnijverheid, 5 tek., 2 foto's (Zwollo, edelsmeedwerk)

– systeembladen, 2 tek.

omvang: I pak (AI tek.map)

voorlopig nr.: 8

locatie: werkkamer

inhoud: – vroege schetsen, vnl.

beeldende kunst, ook reisschetsen en ontwerp tekeningen

Auschwitzmonument 1957 (fraai)

– lezing over ruimtelijke ordening voor PvdA-congres (n.a.v. Plan den Uyl, reactie op Tweede Nota RO), 1966 (typoscript)

– serie zw.w. foto's van Tummers'

tentoonstellingsinrichting voor laatste expo Liga Nieuw Beelden, Stedelijk Museum 1968 (kartonnen dozen-installatie)

– diverse knipsels, publicaties, lezingteksten, foto's van openingen etc., meetse vrij recent

omvang: I map

voorlopig nr.: 9

locatie: werkkamer

inhoud: archivalia betreffende activiteiten Tummers

– Tummers, artikel 'Cultuurpolitiek tussen staten en senaat' (voor krant Boekmanstichting t.g.v. verkiezingen PS, met veel info over politieke carrière)

– dossier betreffende reorganisatie Stichting Praktijkbureau Beeldende Kunst en Vormgeving tot onderdeel van CRM (1982), concepten, notulen, typoscripts toespraken Slothouber, Van oranje, Tummers, Schrofer bij overgang 10-3-1982.

– verzamelmap 'U.S.- R.'

(=Universiteit van de Socioruimte), vnl. materiaal uit jaren zestig: typoscripts van lezingen. onderwijs, politieke activiteit. Speciaal dossier affaire Valkenburgerweg (okt.

1970). Woonhuis Tummers, waar ook de U.S.- R. en met name de 'doc.-coöp' (de 'synthetische documentatie van beeldende kunsten en socio-ruimte') was gevestigd. Tummers voerde actie tegen

de gemeente die het pand wilde ontruimen. Hij zocht medestanders om een coöperatie te vormen, een 'kleine republiek van de socio-ruimte' en om het pand van de gemeente te kopen (tevergeefs!).
– correspondentie met gemeente Stadt Hagen over overdracht archiefdeel Lauweriks (m.m.v. Lea Lauweriks). Brief 23-3-1970 waarin directeur Osthausmuseum Tummers bedankt voor zijn initiatief en bemiddeling.
omvang: 1 pak

voorlopig nr.: 1.1
locatie: werkkamer
inhoud: – dossier KKK (Kommunaal Kunstenaars Kollektief Heerlen) 1968–1975. Correspondentie (o.a. n.a.v. ABP-project), (concept) manifesten (o.a. oprichting 1968)
– dossier oevretentoonstelling 1988: oude foto's van eigen tentoonstellingsontwerpen (ESR, Stedelijk Museum 1968 e.a.); ontwerpschetsen inrichting Thermenmuseum voor deze tentoonstelling.
– adhesiebetuigingen i.v.m. dreigende sloop huis Tummers Valkenburgerweg 1970 (o.a. Constant, Sandberg, Karsten, Bakema).
– dossier project tentoonstelling met publicatie 'De situatie van de vervreemden. De rode draad door de menselijke nederzettingen tussen 1818 en 1968' (n.a.v. honderdvijftigste geboortedag Marx). Eerste poging tot een kritische marxistische architectuurgeschiedschrijving. Vormgeving: niet traditioneel, maar een 'informatiepassage' met grote thematische fotopanelen die als deuren toegang geven tot documentatieruimtes. Met concept studiedag i.s.m. PvdA Heerlen en TH Eindhoven (beoogd spreker o.a. Constant). Diverse manuscripten.
– map 'Teksten'; 1 map met verzamelde teksten Tummers ca. 1946–1980, zeer divers; manuscripten en typoscripts (oudste is tekst over Giacometti).

– omslag 'Diverse correspondentie heel vroeg sinds 1946'. Betreft diverse correspondentie 1941–1988, weinig interessant.
– diverse stukken betreffende Academie van Bouwkunst Maastricht 1976–1994, oninteressant
– tentoonstelling 'Unsere Nachbarn bauen', Akademie der Künste Berlijn 1962 (niet gerealiseerd). Vrij traditioneel overzicht van de Beurs tot New Babylon.
omvang: 1 lade A1

voorlopig nr. 1.2
locatie: werkkamer
inhoud: – dossier publicatie Lauweriks, met zeer veel documentatie, foto's (meeste nieuw, enkele oud uit collectie Handfertigkeitsseminar Hagen), correspondentie met betrokkenen, drukproef artikel Hagener Impuls BW 1967 (geen manu- en typoscripten).
– dossier schenking Lauweriks-archivalia aan Stadtmuseum Hagen.
1. lijst met archivalia door Tummers ('Privébezit Tummers') aan Stadtmuseum Hagen overgedragen 14-2-1984 (13 tek., 4 boeken / tijdschriften).
2. lijst 'Aufstellung von Zeichnungen des Architekten J.L.M. Lauweriks die den K.E. Osthausmuseum von den Tochter des Künstlers übergeben würden', 96 nummers (soms meerdere per nummer, nrs. 25–75 Bank Osthaus Hagen).
3. correspondentie met Lea Lauweriks over bestemming Lauweriks-archief. Ze wil dat alles naar het Architectuurmuseum gaat. NB in brief 18-7-1975 verwijt Lea Lauweriks Tummers zonder haar toestemming in 1972 tekeningen te hebben overgedragen aan Hagen. Ze wil dat dit teruggedraaid wordt en dat alles naar het Architectuurmuseum / NDB gaat! (Tummers had het archief in 1968 ter bestudering van haar in bruikleen gekregen; in 1972 had hij

het aan het NDB overgedragen minus het in eerder genoemde lijst genoemde gedeelte).
omvang: 1 lade A1

voorlopig nr.: 1.3
locatie: werkkamer
inhoud: – diverse stukken (documentatie, manuscripten) in 2 omslagen. Niet interessant.
– stukken betreffende lezing over Henry Moore 2007 (n.a.v. expo Kunsthal). Veel repro's. Met enkele originele foto's uit bezit Henry Moore van beeldhouwwerk Time Life Building, Bond Street Londen (1952–1953), o.a. foto van opstelling in tuin bij atelier Moore tijdens bewerking (Moore stuurde de foto's op verzoek in 1953 en vroeg ze terug omdat ze uniek waren).
omvang: 1 lade A1

voorlopig nr.: 1.4
locatie: werkkamer
inhoud: documentatie en correspondentie betreffende contacten met Osthausemuseum en Van der Velde stichting over tentoonstellingen, lezingen en publicaties. Met exemplaar
Der Ring juni 1909
omvang: 1 lade A1

voorlopig nr.: 1.5
locatie: werkkamer
inhoud: – diverse documentatie Lauweriks en diverse boeken en tijdschriften (niet interessant)
– dossier met diverse personalia
omvang: 1 lade A1

voorlopig nr.: 1.6
locatie: werkkamer
inhoud: – map met 60 oude foto's sculpturen, tekeningen, tentoonstellingsinrichting, architectuur/interieurs 1946–1967. Fraai!
– fraaie reisschetsen Manhattan 1959 en Berlijn 1962
– enkele stukken betreffende architectenreis VS 1959 (programma, aantekeningen)
– dossier KKK: vnl. documentatie optreden Bwth Promenade Heerlen (initiatief KKK) en enkele

maquettefoto's sculptuur GAK Heerlen.
– archivalia Lelimanvereniging, 1 omslag
omvang: lade A1

voorlopig nr.: 1.7
locatie: werkkamer
inhoud: – diverse archivalia en documentatie, 1 pak (oninteressant)
– foto's expositie Neotechnic City, galerie Signe Heerlen
omvang: lade A1

voorlopig nr.: 1.8
locatie: werkkamer
inhoud: – stukken betreffende lezingen en publicaties 1970–1990
– manuscript lezing 'Esthetiek en Nijverheidsonderwijs' (Nic Tummers beeldhouwer en leraar N.O.), Heerlen 1956 (gehouden voor nijverheidsdocenten), 1 deel
– manuscript 'De syntheticus Nic. Tummers. Gedachten over de plaats en de taak van een syntheticus', Mook augustus 1961, 1 deel.
Pleidooi voor een syntheticus in elke maatschappelijke sector, die streeft naar 'creatieve synthese van theoretische en praktische experimenten'. Documentatie is daarbij van groot belang. Hoeft geen politicus te zijn, maar een politiek syntheticus zou wel goed het wetenschappelijk bureau van een politieke partij kunnen adviseren. De syntheticus is volgens Tummers 'de Kultuurdrager van de grotte Kultuurrenaissance die wij gaan beleven'.
omvang: 1 lade A1

voorlopig nr.: 1.9
locatie: werkkamer
inhoud: – map 'Correspondentie divers' 1960–1995
NB met sollicitatie 1962 met zeer uitgebreide vroege CV en correspondentie betreffende ESR Bouwcentrum.
– map 'Politieke personalia'; paspoort, teksten Vredesmanifest 1964 (Zuidlimburgse Gespreksgroep

over Vrede), stukken betreffende
Eerste-Kamerlidmaatschap
– stukken betreffende Vitruvianum,
1 pak
omvang: lade A1

voorlopig nr.: I.10
locatie: werkkamer
inhoud: stukken betreffende
Lelimanvereniging
omvang: lade A1 (1 pak)

voorlopig nr.: I.11
locatie: werkkamer
inhoud: privé
omvang: lade A1

voorlopig nr.: I.12, 14, 16 (I.15 leeg)
locatie: werkkamer
inhoud: diverse boeken
omvang: lade A1

voorlopig nr.: I.12
locatie: werkkamer
inhoud: documentatie Raad van
Europa (monumentenzorg)
omvang: lade A1

voorlopig nr.: 10
locatie: werkkamer, vloer
inhoud: stukken betreffende activi-
teiten Tummers m.b.t. R. van 't Hoff:
1. tentoonstelling Van
Abbe 1967 (corresponden-
tie met Leering, concepten en
tentoonstellingsontwerp)
2. overdracht 'hut' Van 't Hoff naar
Kröller Müller 2004 (met opmetings-
schetsen Tummers)
omvang: 1 doos (h 10 cm)

voorlopig nr.: 11
locatie: werkkamer, vloer
inhoud: dossier reconstructie woon-
boot De Stijl van R. van 't Hoff,
recent materiaal, tot 2012
omvang: 1 omslag

voorlopig nr.: 12
locatie: werkkamer, op kastje De
Stijl
inhoud: stukken betreffende Van
't Hoff; correspondentie Tummers
Van 't Hoff ca. 1964, enkele origi-
nele foto's (o.a. interieur woonboot
De Stijl)
omvang: 1 omslag (in koffertje)

voorlopig nr.: 13
locatie: werkkamer, vloer
inhoud: – stukken betreffende acti-
viteiten Tummers vanaf jaren 40
(correspondentie, schetsen, foto's,
documentatie), ongeordend, 1 pak
(interessant!)

NB uit het materiaal blijkt de veel-
zijdigheid van Tummers: o.a.
stukken betreffende functie als
beeldend regisseur van raadhuis-
plein Heerlen ('Campus Niger',
jaren 80), onderwijs Bouwcentrum
(Int. Course on Townplanning
and Building, ca. 1968) en
Volksuniversiteit Heerlen, lidmaat-
schap Eerste Kamer / Raad van
Europa, ontwerpen lantaarns t.g.v.
Maastricht Keramiekstad 1988
– dossier betreffende mislukte
poging Euroteam om tentoonstel-
ling Visionary Architecture (Drexler,
MoMA 1962) via gemeente naar
Heerlen te halen (uiteindelijk via
TH Delft getoond in Prinsenhof
Delft).

– manuscript aantekeningen
tentoonstelling Jos Postmes,
Maastricht 1951 (Tummers orga-
niseerde eerste oeuvertentoon-
stelling van deze in 1934 jong
overleden schilder), 1 deel.
omvang: 1 doos h 20 cm

voorlopig nr.: 14
locatie: werkkamer vloer
inhoud: – dossier manifestatie
Schoenmaeckers (notulen, begro-
tingen, concepten), 1987–1988,
1 omslag
– dossier project 'Geschreven
stedelijkheid, tekenend', Academie
van Beeldende kunsten Arnhem
20-4-1983. Audiovisuele presenta-
tie met woord/klank, beeld en tekst,
lengte 7 uur! Scenario met zeer
veel literaire bronnen (van Hugo tot
Perec), manuscripten concepten en
documentatie, 1983–1984, 1 omslag
– dossier project over stad en
literatuur voor Academie van
Bouwkunst Maastricht. Concept-
teksten voor syllabi, o.a. historisch
overzicht literaire teksten over de
stad, 1 omslag.
– manu- en typoscript arti-

kel voor NRC over de discussie in 1864 tussen Dostojewsky en Tsjernysewski over rationele versus sociale architectuur.

– knipseldocumentatie over relatie literatuur-architectuur, ongeordend (meeste recent, ook oudere, o.a. over Camus), 1 pak
omvang: 1 pak

voorlopig nr.: 15

locatie: werkkamer, vloer

inhoud: verzameldoos, waarschijnlijk samengesteld voor de oevrententoonstelling 1988. Veel fraai materiaal, maar chaotisch:

– recente portretfoto's Tummers in zijn bibliotheek (fraai)

– omslag 'Cyclotron '57' met ontwerpen uit periode 1950–1965

1. prijsvraagontwerp monument 'Dynamo', PLEM Maascentrale Buggenum 1957, schetsen

2. Nic Tummers / Euroteam, plan Eurostad 1958, typoscript met toelichting (17 pp) en manuscript 'Bijdrage tot de gedachte over ruimtelijke ordening van Europa', mei 1961 (Eurostad in lijn utopische projecten Corbu, Friedman, Buckminster Fuller)

3. brief (met schetsen) met verslag stipendium 1967. Werkt aan 3 ontwerpen: teken voor mijnwerkers, Carboonpark, museum voor ruïne (voorloper Thermenmuseum?)

– rapportage aan CRM betreffende monografieproject Wijdeveld, augustus 1975 (2 p)

– brief Gerrit Oorthuys met voorstellen voor het ruilen van collectiestukken (Wendingen), 29-6-1970

– manuscript 'Constant 1920–2005. Het nabestaan' (persoonlijke herinneringen), 1 deel

– map 'Project Stedelijke ruimte' met submappen:

1. 'Bergeyk', tentoonstelling ruimtelijke ordening 1967, schetsen en foto's

2. 'CC 2000', tentoonstelling bij congres Citizen and City, Doelen, Bouwcentrum Rotterdam 1970. Kranteknipseel en typoscript 'Bij het draaiboek...Provo blazed a trail' (over manier om protestbeweging in

expo te integreren).

3. KKK. Fraaie foto van de leden tegen achtergrond desolaat mijnlandschap, brochure over activiteiten en geschiedenis KKK, 1976

– omslag 'BNA Adviescommissie Beeldende Kunst / TH Delft documentatiecentrum'.

Documentatiecentrum opgericht 3-2-1966, voorzitter Van den Broek.

Stencils met openingstoespraken (o.a. Van den Broek, Hammacher), aantekeningen Tummers

NB hierbij ook stencils lezingenreeks 'Ontmoetingen' (organisatie Liga Nieuw Beelden, 1964) over relatie architectuur-beeldende kunst (Bakema, Hammacher, A. Roth).

– map met ontwerpen kunst en architectuur (geen tentoonstellingsvormgeving) vanaf 1953 (vooral veel vroeg werk maar ook recent), o.a. Sculptuur Stiltepaviljoen E55, atelierwoning 1956, Musitectuur II 1966–1967 (constructie voor pianist met orkest, m.m.v. Biessen, De Leeuw), kapel 1956–1957

– manuscript (11 p) rede Tummers Eerste Kamer n.a.v. wetsontwerp reconstructie Midden-Delfland 1977

– typoscript lezing / publicatie

'Voorstel betreffende internationale solidariteit', Marxconferentie Heerlen 18-5-1968 (3 p). Pleidooi om in plaats van wereltentoonstellingen een keten van solidariteitsconstructies over de hele wereld te bouwen.

Bevatten tv-studio's, diverse informatiesystemen, een documentatiecentrum, podia en ruimtes voor zelfontplooiing.

Bevorderen cultuuremancipatie en –participatie. Elke constructie is 'universiteit van de socio-ruimte'. Met schetsen van Wachsmann-achtige constructies.

– typo- en manuscript (5p) lezing 'Enige voorstellingen met betrekking tot het geval Heerlen in de ontwikkeling van de stedebouw', voor Binnenstadscongres vereniging Milieubeheer 13-12-1975.

Samenvatting van Tummers' visie op stedenbouwkundige ontwikkeling Heerlen van tuinstad Stuijt via

organische stad Heerlen tot functionele stad Holt. Bepleit verder ontwikkeling tuinstad (zonder ideologie ervan), gebaseerd op inspraak en kennis.

– typoscript (3 p) artikel 'Hair en 'alternatieve' architectuur' voor Limburgs Dagblad 1970. Van Ledoux tot Archigram!
omvang: doos (h 20 cm)

voorlopig nr.: 16

locatie: werkkamer, bureau
inhoud: – dossier tentoonstelling Van 't Hoff, Van Abbe 1967; tentoonstellingsontwerpen, correspondentie (Leering, Van 't Hoff), typo- en manuscripten opzet tentoonstelling, catalogus, documentaire Beeldspraak, brochure / catalogus
– illustratiemateriaal voor tentoonstelling Van 't Hoff Kröller Muller 2010, Vnl. repro, enkele originelen.
omvang: 2 omslagen in lage doos

voorlopig nr.: 17

locatie: werkkamer, op vloer
inhoud: schets (mixed media) glas-in-loodmuur Auschwitzmonument 1957 (in lijst)
omvang: 1 lijst

voorlopig nr.: 18

locatie: werkkamer, op vloer
inhoud: schets (balpen) portret Mies van der Rohe in zijn kantoor, september 1959
omvang: 1 lijst

voorlopig nr.: 19

locatie: werkkamer, vloer
inhoud: Constant, collage 'Vogelbild in Berlin' (New Babylonconstructie getekend over repro collage Rauschenberg), 1964. Verso: 2 knipsels Limburgs Dagblad 1964 met art. Tummers over collage Rauschenberg en opdracht Constant voor New Babylon Den Haag.
omvang: 1 lijst

voorlopig nr.: 20

locatie: werkkamer, vloer
inhoud: schets K. Wevers, omgevingskunstwerk Campus Niger

Heerlen (Raadhuisplein Heerlen, uitgevoerd)
omvang: 1 lijst

voorlopig nr.: 21

locatie: werkkamer, wand bij raam
inhoud: Jos Klijnen, schets situatie raadhuis Amsterdam, met schetsmaquette
omvang: 1 lijst

voorlopig nr.: 22

locatie: werkkamer, zijwand
inhoud: P. Blom, maquette PRIX-de-Rome augustus 1961, Pestalozzi Kinderdorp
omvang: 1 maquette

voorlopig nr.: 23

locatie: werkkamer, vloer
inhoud: AD met opschrift 'Geschiedenis U.S.-R. '.
Correspondentie, tekeningen beeldende kunst, knipsels artikelen van en over Tummers, 1950–1970, enigszins gesorteerd (aanzet tot biografie?); o.a. correspondentie met Stadtmuseum Hagen betreffende uitgave Lauwerikspublicatie 1968, stukken betreffende prijsvraag Unknown Political Soldier (correspondentie, knipsels), brief toekenning studiebeurs Frankrijk 1953

omvang: 1 AD

voorlopig nr.: 38

locatie: werkkamer, bureau
inhoud: dossier Eurostad:
– stukken betreffende monorail (manuscripten, foto's, schets, knipsels, brochure)

– stukken betreffende maquette Eurostad 2010 (en Euregio-tekeningen en documentatie.

omvang: 1 pak (kleine doos)

voorlopig nr.: –

locatie: werkkamer, grote ladekast, lade 1

inhoud: divers, oninteressant

omvang:

voorlopig nr.: –
locatie: werkkamer, grote ladekast, lade 2
inhoud: presentatielade Heerlen (diverse archivalia en documentatie)
– maquette reconstructie Thermencomplex Heerlen
– kleine schets Eurostad 1958 (fraai omvang: 1 lade A0)

voorlopig nr.: –
locatie: werkkamer, grote ladekast, lade 3
inhoud: presentatielade Parijs jaren '50 / Giacometti en het existencialisme (documentatie)
– 2 catalogi Giacometti-tentoonstellingen New-York, 1948, 1950
omvang: 1 lade A0

voorlopig nr.: –
locatie: werkkamer, grote ladekast, lade 4
inhoud: presentatielade eigen werk tot 1965
– studiowoningen Heerlen 1963, VO- en presentatietekening
– enkele kleine schetsen prijsvraag Unknown Political Prisoner 1952 en kapel 1955
– ontwerp-/presentatiemaquette tentoonstelling CC 2000 (Doelen/ Bouwvcentrum 1970)
omvang: 1 lade A0

voorlopig nr.: –
locatie: werkkamer, grote ladekast, lade 5
inhoud: presentatielade Lauweriks
– Huis Thorn Prikker Hagen, perspectieftekening
– Stirnband Hagen, situatietekening
– enkele schetsjes Lauweriks, o.a. detail plafond en kleurschema (Thorn Prikker?)
omvang: 1 lade A0

voorlopig nr.: –
locatie: werkkamer, grote ladekast, lade 6
inhoud: presentatielade bijzondere boeken en tijdschriften
– Frühlicht, 3 exemplaren (nr. 3, winter 1921, herfst 1921)
– Taut, Die Auflösung der Städte

(geruild met museum Hagen, brief 1973)
– bankbiljet Magdeburg 1921 (noodgeld) met afbeelding projecten Taut
– Revolutionäre Theaterbibliothek band VI, Berlijn 1904 (illustraties Scheerbart)
– Ruf zum Bauen (2e publicatie Arbeitsrat für Kunst, 1920)
– P. Scheerbart, Glasarchitektur, 1914
– 2 oude foto's tentoonstelling Willi Baumeister (jaren twintig)
– Mondriaan, Le Neo-Plasticisme, 1920
omvang: 1 lade A0

voorlopig nr.: –
locatie: werkkamer, grote ladekast, lade 7
inhoud: presentatielade reconstructie woonboot De Stijl (Van 't Hoff, vnl. documentatie) en documentatie over collectie Tummers (objecten, boeken, kunst)
– Van 't Hoff, villa Huis ter Heide, ontwerptekening plattegrond
omvang: 1 lade A0

voorlopig nr.: –
locatie: werkkamer, grote ladekast, lade 8
inhoud: presentatielade 'Troglodyticum' (term Tummers: de vroegste bewoningsvormen onder de grond) (documentatie)
omvang: 1 lade A0

voorlopig nr.: –
locatie: werkkamer, grote ladekast, lade 9
inhoud: presentatielade Jos Klijnen / De Klerk
– Klijnen, V&D Heerlen, 5 perspectiefcollages (fraai)
– Klijnen, Provinciehuis Den Haag, schets
– Klijnen, raadhuis Amsterdam, schets
– De Klerk, Architectonische Fantasie motto herfst, 3 schetsen (geschenk Wijdeveld)
omvang: 1 lade A0

voorlopig nr.: –
locatie: werkkamer, grote ladekast,
lade 10
inhoud: presentatielade project
Carboonkolonisatie / inspirerende
kunstenaars (documentatie)
omvang: 11 lade A0

voorlopig nr.: –
locatie: werkkamer, grote ladekast,
lade 11
inhoud: presentatielade eigen beel-
dende kunst vanaf 1946
– zeer vroege schetsen en kleine
gipsen
omvang: 1 lade A0
voorlopig nr.: –
locatie: werkkamer, grote ladekast,
lade 12
inhoud: – Klijnen, V&D Heerlen, 3
schetsen (verder rommel)
omvang: 1 lade A0

voorlopig nr.: –
locatie: werkkamer, grote ladekast,
lade 13
inhoud: affiches, vnl. beeldende
kunst, ook wat architectuur (vrij
recent, weinig bijzonder)
omvang: 1 lade A0
voorlopig nr.: –
locatie: werkkamer, grote ladekast,
lade 14
inhoud: affiches architectuur (vrij
recent, weinig bijzonder)
omvang: 1 lade A0

3. Limburgkamer

voorlopig nr.: -
locatie: Limburgkamer, vloer tegen
verwarming
inhoud: diverse ingelijste
tekeningen:
– Klijnen, prijsvraag Volkenbond
Geneve, 2 fotolitho's
– Klijnen, Concert- en congresge-
bouw Den Bosch, collage (schets,
situatie, foto)
– Klijnen, kleurperspectief situatie
V&D Heerlen
– Peutz, schets perspectief
Broederhuis Heerlen
– Lauweriks, ontwerp elektrische
klok, februari 1918
– Finsterlin, architectonische

fantasie 8-8-1962 (met brief aan
Euroteam)
– Constant, schets New Babylon
'voor Nic', 1962
omvang: 8 lijsten

voorlopig nr.: -
locatie: Limburgkamer, achter bed
inhoud: Klijnen, potloodtekening
'The laughing audience' (naar
Hogarth)
omvang: 1 paneel (formaat A1)

voorlopig nr.: -
locatie: Limburgkamer, achter bed
inhoud: W. Baumeister, kleurenlitho
met opdracht aan J. Wils, 1927
omvang: 1 paneel (formaat A1)

voorlopig nr.: -
locatie: Limburgkamer, achter bed
inhoud: A0 map met tekeningen
diverse architecten:
– Klijnen, A. van Solmsschool Den
Haag (9 tek, 3 tek. uitbreiding 1954
door J. Mol)
– Klijnen, prijsvraag raadhuis
Enschede (1 persp.)
– Lauweriks, huis Thorn Prikker,
Hagen (11 bestektek.)
– Lauweriks, huis Haarmann,
Hagen (1 presentatietek.)
– Lauweriks, paviljoen
Wereldtentoonstelling Gent 1913
(1 tek.)
– Lauweriks,
Werkbunndtentoonstelling Keulen
(1 persp.)
– Lauweriks, huis Pleijte Den Haag
(2 l.d.)
– Lauweriks, systeembladen (4
tek.)
– Kaldenbach, villa (5 l.d.)
– Wils, Dansinstituut Den Haag
(1 interieurperspectief P. Zwart)
– El Lissitzky, omslag Wendingen
– catalogus (4 affiches) tentoon-
stelling Kiesler, Yale 1967
omvang: 39 tek., 4 affiches, 1
omslag

voorlopig nr.: –
locatie: Limburgkamer, op kast
inhoud: maquette KKK, monument
Schachtwiel, Schaesberg 1974
omvang: 1

voorlopig nr.: –
locatie: Limburgkamer, wand voet-
einde bed
inhoud: J. Stuyt, 2 ingelijste gevel-
tekeningen (kleur) met begelei-
dende brief (ontwerp onbekend)
omvang: 3 lijsten

voorlopig nr.: –
locatie: Limburgkamer, wand hoofd-
einde bed
inhoud: lijst met kleurcollage wand-
relief (Amsterdam Noord??)
omvang: 1

4. Kleine slaapkamer

voorlopig nr.: –
locatie: kleine slaapkamer, op vloer
bij deur
inhoud: diverse archivalia
Lauweriks
– ontwerptekeningen huis Stein
Göttingen (met groot kleurperspec-
tief entree), huis Pleijte Den Haag,
woonhuizen Stirnband,
– proportieschema's
– 15 proefdrukken typografie
omvang: 23 tekeningen, 15 proef-
drukken (1 A0-map)

voorlopig nr.: –
locatie: kleine slaapkamer, hoek en
hoge kast
inhoud: kleinbeelddia's (vnl. voor
lezingsen en presentaties), geor-
dend in platte zichtdozen (50 per
stuk)
omvang: ca. 3000

voorlopig nr.: –
locatie: kleine slaapkamer, hoek
inhoud: tentoonstelling oeuvreover-
zicht, jaren '90
omvang: ca. 10 ingelijste colla-
ges, vnl. repromateriaal
voorlopig nr.: –
locatie: kleine slaapkamer, hoge
kast
inhoud: ca. 25 kleine ingelijste teke-
ningen, meeste beeldende kunst.
Architectuur:
– tentoonstellingsconcept
Anarchitectuur, SM Amsterdam 1965
(vouwboekje) 1x
– prijsvraag wijkcentrum

Amsterdam Noord 1965, 1 paneel
vogelvlucht
– experimenten spaceframes 1962,
3x
– plan Stadhuisplaza Heerlen
– decoratie kerk Brunssum, 1
paneel
– Euroteam, centrumplan Heerlen,
1963 3x
– kapel Le Sacre du
VideTempsplein Heerlen, 1956–
1957, 1x
– sculptuur schoorstenen ON mijn
Heerlen 2x
– bibliotheek Heerlen 1962 (?) 1x
omvang: 14 stuks

voorlopig nr.: –
locatie: kleine slaapkamer, zijkant
kast
inhoud: sculptuurpaviljoen, 1957,
plattegrond, 1x
omvang: 1

5. grote/kleine zolder

voorlopig nr.: -
locatie: grote zolder
inhoud: projecten Euroteam
1957–1962
omvang: 15 kokers

voorlopig nr.: 24
locatie: grote zolder
inhoud: – dossier eigen oeuvreten-
toonstelling 1988 (notulen, tentoon-
stellingsontwerpen, concepten).
– diverse archivalia (typoscripts
etc.) 1946–1985 (deels samen-
gebracht voor oeuvretentoonstel-
ling 1988), o.a. actie voor De Haas
(1948) en expo Postmes (1950).
– dossier Eurostad met tekeningen/
schetsen en documentatie monorail
en spacestructures, ca. 1958 (fraai)
– teksten lezingen TH Delft
1956 over 'sculpto-urbanisme', 3
schriftjes
– plan 'Sosjale supermarkt',
verbouwing Karmelitesenklooster
Heerlen tot sociaal-cultureel verza-
melgebouw, met projectruim-
tes voor de U.S.- R., 1971 (l.d. en
toelichting).
– manuscript lezing over terug-
gave Elgin Marbles voor Stichting

Perikles (ca. 1984, 15 p.)
NB Tummers was rapporteur van de Raad van Europa over deze kwestie.
omvang: 1 doos (h. 10 cm)

voorlopig nr.: 25
locatie: grote zolder
inhoud: – documentatie PvdA, jaren '70 (notulen, brochures, partijkranten etc.). Met dossier Tweede Nota Ruimtelijke Ordening 1966 (o.a. Tummers, typoscript 'Het ruimtelijk tijdsgevoel en politieke planning', pleidooi voor integratie planning- en cultuurbeleid).
– stukken betreffende onderwijsactiviteit (vnl. correspondentie)
omvang: 1 doos (h. 25 cm)

voorlopig nr.: 26
locatie: grote zolder
inhoud: – diverse archivalia (personalia), vanaf 1948 (waarschijnlijk verzameld voor oevretentoonstelling 1988; met fotodocumentatie van deze tentoonstelling door Klaus Tummers), 1 pak
– redactiearchief tijdschrift Galerie Zuid (Tummers mede-oprichter), 1953–1954, 1 pak (veel dubbele nummers) NB globaal geordend
omvang: 1 doos (h 20 cm)

voorlopig nr.: 27
locatie: grote zolder
inhoud: – dossier oevretentoonstelling 1988 (met schetsen tentoonstellingsontwerp)
– dossier docentschap Sociale Academie Eindhoven / Sittard 1972–1973
– dossier Raad van Europa, jaren 80 (monumentenzorg)
– documentatie betreffende PvdA bemoeienis met sociaal-economische positie kunstenaars, jaren 80.
omvang: 1 doos (h 15 cm)

voorlopig nr.: 28
locatie: grote zolder
inhoud: archivalia en documentatie PvdA lokaal en landelijk, vanaf 1969
omvang: 1 doos

voorlopig nr.: 29–30
locatie: grote zolder
inhoud: documentatie Raad van Europa
omvang: 1 doos

voorlopig nr.: 31–32
locatie: grote zolder
inhoud: archivalia en documentatie Vitruvianum
omvang: 2 dozen

voorlopig nr.: 33
locatie: grote zolder
inhoud: A0-map met tentoonstellingsmateriaal:
– 'Praatpaal' = kartonnen platen met bezoekersreacties (o.a. manifestatie Brunssum 1969?)
– panelen tentoonstelling 'Felix' (= kunstenaar Felix van de Beek), Sittard of Roermond, december 1969 (curator Tummers). Panelen met toelichting op kunstwerken (nrs. 1,2,3,11,12,14). Gaat over 'sociaal-ruimtelijke communicatie', museum buiten het museum, alternatieve manieren van tentoonstellen, land art. Noemt werk Van de Beek 'seinen van socio-ruimte' en 'grote communicatievormen voor onze omgeving' (paneel 1).
omvang: ca 10 panelen A0

voorlopig nr.: 34
locatie: grote zolder (overgebracht van kleine zolder)
inhoud: doos 'Euroteam'; correspondentie, tekeningen / schetsen, 1 pak. O.a. correspondentie met Bakema over Eurostad, tekeningen en correspondentie prijsvraag huisvesting EGKS en woonhuis Lei Molin 1962 (fraai, uitgevoerd).
omvang: 1 doos

voorlopig nr.: 35
locatie: grote zolder (overgebracht van kleine zolder)
inhoud: – dossier Architectuurmuseum
– dossier congres en tentoonstelling City and Culture 2000 (Doelen en Bouwcentrum Rotterdam 1970), diverse archivalia en documentatie (correspondentie, concepten,

brochures)
– dossier conflict met
gemeente woonhuis Tummers
Valkenburgerweg Heerlen
– presentatietekeningen prijsvraag-
ontwerp omgevingsvormgeving
ABP Heerlen
– schets studentenhuysvesting
TH Twente januari 1964
omvang: 1 doos

voorlopig nr.: 36
locatie: grote zolder (overgebracht
van kleine zolder)
inhoud: dossier coördinatorschap
project Campus Niger (inrichting
Raadhuisplein Heerlen), 1983–
1987, schetsen, correspondentie
(fraai)
omvang: doos (h. 10 cm)

voorlopig nr.: 37
locatie: grote zolder (overgebracht
van kleine zolder)
inhoud: – ESR, Bouwcentrum
Rotterdam 1965, 4 ontwerpschet-
sen (fraai)
– Tummers / Tj. Van Tijen, mani-
fest / poster 'Osaka Progress
and Harmony for Mankind',
1968 (oproep tot discussie over
Wereldexpo Osaka, reacties
insturen)
– archief KKK (notulen, correspon-
dentie, concepten, ontwerptekenin-
gen), 1 pak (fraai)
omvang: 1 verhuisdoos

6. Zolder, kamer achter slaapkamer

voorlopig nr.: –
locatie: zolder, kamer achter
slaapkamer
inhoud: maquette prijsvraag
Unknown Political Prisoner, 1952
omvang: 1

7. Kelderatelier

voorlopig nr.: –
locatie: kelderatelier, voorruimte
inhoud: maquette kapel Tempsplein
Heerlen (Le Sacre du Vide?),
1956–1957
omvang: 1
voorlopig nr.: –
locatie: kelderatelier
inhoud: groot langwerpige paneel
met 14 pentekeningen sculptuur-
architectuur (op vierkante paneel-
tjes, grotendeels losgeraakt),
ca. 1950
omvang: 1/14